

Hromadný nález denárů z 12. století z Vrbna (okr. Mělník) z roku 1966

Jiří Lukas – Luboš Polanský

Abstract: A Hoard of 12th Century Deniers Found in Vrbno (Mělník District) in 1966

The article presents a catalogue and description of a denier hoard found in 1966 in the village of Vrbno near Mělník. The complete assemblage comprising 136 deniers and coin fragments is currently stored in the collection of the Numismatic Department of the National Museum.

Keywords: denier, coin hoard, Přemyslid dynasty, Vrbno (Mělník District), Bohemia

Nálezové okolnosti

Počátkem září roku 1966 byl při výkopech pro vodovodní přípojku v obci Vrbno (okr. Mělník) odkryt mezi domy čp. 6 a 7 hrob, ve kterém byl, kromě kosterních pozůstatků, nalezen rovněž soubor českých denárů z 12. století.¹ O mincovním nálezu byla prostřednictvím pracovníka Náprstkova muzea Evžena Strouhala informována vedoucí numismatického oddělení Národního muzea Jarmila Hásková. Dne 6. září proběhla za přítomnosti Jarmily Háskové a pracovníka Archeologického ústavu ČSAV Bořivoje Nechvátala rekonstrukce nálezové situace včetně znovuodkrytí výkopové rýhy. Přítomen byl rovněž nálezce mincovního souboru pan J. Němec.² Následujícího dne, 7. září 1966, došlo na místě nálezu ke komisionálnímu šetření za účasti Bořivoje Nechvátala a Miloše Šolleho (obr. 1).³ Nalezený denárový soubor byl převeden do sbírek Národního muzea a zapsán do přírůstkové knihy numismatického oddělení pod č. H5p34/1970.⁴

* Tento příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národnímu muzeu (DKRVO 2024–2028/11.I.b, 00023272).

¹ Hásková – Nechvátal 1993, s. 73, obr. 1.

² Nálezová zpráva AÚ ČSAV čj. 9254/66, tato zpráva se nedochovala.

³ Nálezová zpráva AÚ ČSAV čj. 9255/66, za její poskytnutí děkujeme Mgr. Marcelu Starcové, Ph.D., vedoucí archivu Oddělení informačních zdrojů a archeologie krajiny Archeologického ústavu AV ČR, Praha v.v.i.

⁴ V zápisu z 22. 7. 1970 vedeném jako „Nález z Vrbna, okr. Mělník. / Odkryt na jaře r. 1966 při kopání vodovodu, nedaleko hřbitovní zdi u kostela.“ bylo J. Háskovou určeno na základě referenční literatury (Fiala 1895) 128 českých denárů celkem 16 typů. Soubor drobných zlomků tvořících součást nálezového celku nebyl v přírůstkové knize blíže popsán a typově určen. Z neúplných a částečně nepřesných údajů o početním zastoupení jednotlivých denárových typů v nálezu z Vrbna vycházel i rámcový popis nálezu v Lukas 2022, s. 25–26, tab. 3.

Kat. obec:	H o ř í n
Osada:	V r b n o
Trat:	u kostela
Okres:	M ě l n í k

ČSAV - ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV
Č. 9255/66 - 9. IX. 1966

K

Druh a kultura:

Nález kostry pozdní doby hradištní.

Zpráva

komise
za období: dne 7.9.1966

Na základě hlášení nálezu kostry a většího počtu mincí spolu se zvířecí lebkou dne 6.9.1966 byli jsme s.B.Nechvátal a s.Miloš Šolle pověřeni vedoucím oddělení slovanské a historické archeologie s.Ždenkem Váňou provést na místě komisionální šetření,

Na místě jsme se prostřednictvím nálezce s.J.Němce seznámili s nálezovou situací, jak je uvedena v původní zprávě o nálezu kostry, podepsané s.J.Háskovou a s.B.Nechvátalem ze dne 6.9.1966 č.j. 9255/66

Výkopová rýha předchozího dne znovu otevřená byla zbavena zásypu v místech nálezu a očištěn profil jak na jižní tak na severní straně. Konstatovali jsme ve shodě s předchozí zprávou 1/ černošedou kulturní vrstvu se sídlištními stopami 2/ přírodní podloží hnědozemí, ležící na říčním písčitém náplavu. Kulturní vrstva obsahovala souvislejší stopy zuhelnatělého dřeva na jednom místě a roztroušené uhlíky. Z blízkého okolí nálezu vyzvednuty z této vrstvy i dva drobné střepy, z nichž jeden byl zdoben mělkým ryhováním a vykazoval charakter pozdní doby hradištní.

Zvířecí lebka, o níž se zmiňuje již předchozí zpráva, ležela v jižním profilu ve vzdálenosti 7.60-8.00 m od výchozího bodu prahu vrat domu čp.4. Stratigraficky ležela podepřena kamenem střední velikosti na dně kulturní vrstvy/č.1./ V severním profilu v téže úrovni byly při dně téže vrstvy zachyceny zlomky dlouhých kostí, které náležely rovněž lidskému jedinci. Asi 10 cm nad nadrozměrnou vrstev zjištěna část dlouhé kosti zvířecí. Byla naznačena domněnka, zda zvířecí kost

Poznámka: Píše pokud možno strojem. Na konci uveďte datum odeslání a čitelný podpis. Zprávy koreferentů a komisí vyhotovte dvojmo.

54 27-724-58

a zvířecí lebka nepatří témuž jedinci. Oba nálezy byly dány k posouzení vedoucímu geologicko-paleontologického oddělení Národního musea s.V. Zázvorkovi.

Z terénního pozorování lze bezpečně usoudit, že lidský jedinec zde pochovaný měl západovýchodní orientaci ve směru stávajícího kostela. Podle věrohodného svědectví lze mítí zato, že pohřeb a mince náleží jednomu nálezovému celku. Naproti tomu nebylo možno prokázat, že k tomuto celku náleží i zvířecí lebka eventuelně dlouhá kost při komisi zjištěná. Bezpečně lze jen říci, že ~~tyto~~ zvířecí lebka pocházející ze stejné vrstvy náleží téže době. Rozhodující je posoudit, zda zlomek zvířecí kosti jižního profilu, jehož poloha předpokládá částečné zasypání jedince, pochází z téhož zvířecího individua jako lebka. Rovněž důležité je posoudit vztah pohřbeného jedince k hřbitovu kostela a tím rozhodnouti o charakteru pohřbu a upřesnití důvod přiložení tak neobvyklého množství mincí, pocházející z 1. poloviny 12. století.

Vzhledem k těmto závažným okolnostem a důležitému numismatickému nálezovému celku komise doporučuje, aby na místě byla položena sonda směřující ke kostelu, která by eventuelně v případě potřeby mohla být rozšířena ve čtvercový sektor.

M. Šolc
M. Šolc
.....

B. Nechvátal
B. Nechvátal
.....

V. 10.9.66
Václav
1.7. 81

V rámci archeologického výzkumu, provedeného ve dnech 3.–26. listopadu 1969 a v březnu a dubnu 1970, byla v ose hrobu odkrytého v roce 1966 položena sonda o rozměrech 10 × 2 m, na níž navázal menší plošný sektor o rozměrech 6 × 5 m. Bylo odkryto 14 řadových kostrových hrobů se západovýchodní orientací ve dvou až třech řadách volně uložených v terénu (obr. 2). Ve čtyřech hrobech byly nalezeny esovité záušnice. Podle nalezeného denárového souboru, typu záušnic a keramického materiálu se jednalo o část raně středověkého řadového pohřebiště, vázaného na románský kostel Povýšení sv. Kříže.⁵ Soubor denárů byl uložen do hrobu ležícího v severní části pohřebiště. Archeologický a antropologický výzkum prokázal jeho umístění u levé stehenní kosti (na které se dochovaly zbytky měděnky) pochovaného jedince ve váčku z organického materiálu (stopy po „plátěném“ obalu na měděnce). Z jakého důvodu byl soubor uložen do hrobu, je otázkou, která není předmětem tohoto příspěvku.⁶

V průběhu roku 2005 proběhl v okolí kostela Povýšení sv. Kříže plošný archeologický výzkum, který odkryl pozůstatky rozsáhlého raně až vrcholně středověkého pohřebiště obklopujícího románský kostel Povýšení sv. Kříže. V pěti z téměř 250 prozkoumaných hrobů byly nalezeny další raně středověké mince uložené v rámci pohřebního rituálu jako tzv. obol mrtvých. Jednalo se o jednotlivé exempláře českých denárů Vratislava II. (1061–1092) typů Cach č. 352 a Cach č. 348 nebo Cach č. 351, Břetislava II. (1192–1100) typu Cach č. 389, Vladislava I. z období jeho druhé vlády (1120–1125) typu Cach č. 551 a střední brakteát Přemysla II. Otakara (1253–1278) typu Cach č. 805, ražený pravděpodobně na konci 60. let 13. století.⁷ K nálezům raně středověkých mincí z Vrbna je třeba přičíst rovněž drobný soubor českých denárů, odkrytý pravděpodobně na konci roku 1869 a věnovaný do sbírek Národního muzea panem Josefem Petržilkou.⁸ O okolnostech nálezů a jeho úplnosti není nic bližšího známo. Podle údajů Eduarda Fialy byly v nálezovém souboru zastoupeny denáry Konráda II. Oty z období jeho druhé vlády (1189–1191) typu Cach č. 641 a denáry Přemysla I. Otakara z období knížecí vlády (1192–1193, 1197–1198) typů Cach č. 653 a 654 a z období královské vlády (1198–1230) typů Cach č. 660 a 666, ražené na přelomu 12. a 13. století.⁹

Odkryté pohřebiště a uvedené mincovní nálezy potvrzují existenci sídliště ve Vrbně v průběhu 11. až 13. století. V pramenech diplomatické povahy je Vrbno zmiňováno poprvé k roku 1236, kdy královna Konstancie darovala zdejšímu kos-

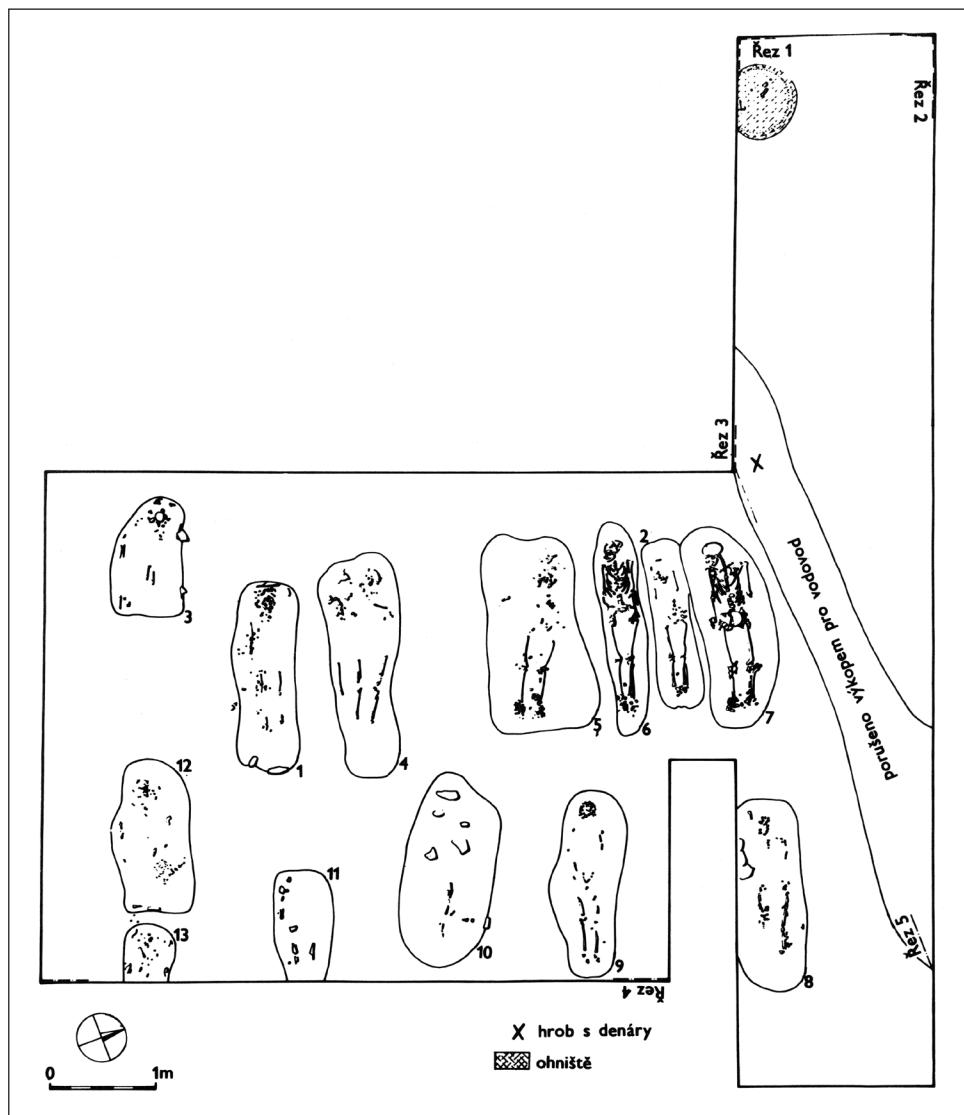
⁵ Ke stáří románského kostela Povýšení sv. Kříže a jeho vztahu k raně středověkému pohřebišti srov. Kašíčka – Nechvátal 1973; Sommer 2005; Štefan – Varadzin 2005.

⁶ Hásková – Nechvátal 1993, s. 72–80; Klápště 1999, s. 783, 789, 801–802; Nechvátal 2010; Polanský – Mařík 2023, s. 144–151.

⁷ Militký et. al. 2006.

⁸ „Pan Jos. Petržilka z Vrbna: Čtyry české denáry, nalez. ve Vrbně pod zemí.“ (Anonym, 1870, s. 100); „4. ledna [1870] p. Jos Petržilka, z Vrbna, darem: čtyry staré denáry, nalez. ve Vrbně, pod zemí.“ (Přirůstková kniha numismatického oddělení Národního muzea, př. č. 1/1870).

⁹ Fiala 1895, s. 196; *Nálezy II/1*, s. 53, č. 1642; Cach 1972, s. 79, č. 334; Sklenář 2011, s. 360, č. 865/2. „Při mnou prováděné revizi numismatické sbírky musea království Českého nalezeno v starých depositech něco denárů českých, které očividně z jednoho nálezů pocházejí. Pátraje po původu jich soudím, že pocházejí denáry ty z nálezů roku 1870 ve Vrbně učiněného.“ (Fiala 1895, s. 196).

Obr. 2. Plán výzkumů mladohradištního pohřebiště ve Vrbně (okr. Mělník) v letech 1969–1970 s vyznačením místa hromadného nálezu českých denárů z 12. století (podle Hásková – Nechvátal 1993, s. 75, obr. 3).

telu náležejícímu křížovníkům s červenou hvězdou desátek z Řepína.¹⁰ Patronátní právo uvedeného řádu ke kostelu Povýšení sv. Kříže je uvedeno i v listinách z let

¹⁰ CDB III/4, č. 286, s. 403.

1241 a 1247.¹¹ Podle listinného materiálu bylo Vrbno zeměpanským majetkem vázaným velmi pravděpodobně k osobám českých panovnic (jako součást věnných majetků). To ostatně dokládají i listiny vydané Eliškou Přemyslovnou v letech 1319 a 1321, ve kterých potvrzuje vysazení sedmi lánů a půl čtvrti ve své vsi Vrbně právem purkrechtním.¹²

První rámcový popis hromadného nálezu z Vrbna byl publikován teprve v roce 1993. Nálezový soubor 128 celých mincí a několika zlomků sestával podle zveřejněných údajů ze 16 blíže nespecifikovaných denárových typů českých panovníků Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125), Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) a Vladislava II. (1140–1158–1172). Za nejmladší minci souboru byl označen denár Vladislava II. typu Cach č. 598, ražený před rokem 1158.¹³ Podrobnější, ale zároveň neúplný a v detailech nepřesný soupis jednotlivých v nálezu zastoupených denárových typů publikoval po smrti Jarmily Háskové Bořivoj Nechvátal.¹⁴ Z něj, včetně nepřesností, vycházel autoři poslední, souborně pojaté práce o českém mincovnictví 12. století.¹⁵

V rámci revize numismatické sbírky Národního muzea byly v průběhu roku 2024 identifikovány všechny exempláře denárových ražeb z hromadného nálezu odkrytého ve Vrbně v roce 1966. Jejich soupis a podrobný popis je následující:

Katalog

Katalog mincí z nálezu je řazen standardně podle zemí a jednotlivých panovníků. Pořadí typů mincí v rámci jednotlivých knížat vychází z důvodu přehlednosti při vyhledávání z katalogu Františka Cacha.¹⁶ Výjimku zde tvoří typy Cach č. 555 a 562, dosud přidělované Vladislavovi I., nově Vladislavovi II. Zatímco přidělení typu Cach č. 555 zůstává stále do jisté míry sporné, lze typ Cach č. 562 na základě rozboru nálezu a ikonografie (s ne nevýznamným přispěním tohoto souboru) přidělit s výhradou možného omylu na závěr knížecí vlády Vladislava II. Proto jsou takto oba typy nově zařazeny v následujícím katalogu. Vlastní popisy obrazové části jsou vzhledem k přiloženým kvalitním fotografiím pojednány co nejjednodušeji, pokud možno stylisticky jednotně, uvádějí tedy pouze základní motivy a případné odlišnosti charakterizující jednotlivé varianty. Interpretace figurálních zobrazení na mincích jsou předmětem široké diskuse, proto jsou v popisech konkrétně uvedeny pouze nesporné identifikace zobrazených panovníků a nejznámějších biblických postav. Obrazy jsou popisovány z hlediska pozorovatele. Opisy jsou přepisovány po směru hodinových ručiček od rozdělovacího znaku, resp. od logického začátku

¹¹ CDB IV/1, č. 1, s. 55–56; č. 125, 219–220. „... decimas de Repin, que ad ecclesias de Wirben videbantur pertinere.“

¹² RBM III, s. 829, č. 2135; s. 831, č. 2138.

¹³ Hásková – Nechvátal 1993, s. 85.

¹⁴ Nechvátal 2010.

¹⁵ Videman et al. 2022, s. 70, č. III:6.

¹⁶ Cach 1972.

opisu. V odkazech na literaturu jsou uvedeny základní katalogové soupisy, podle kterých byly a jsou určovány denáry malého střížku. Následují údaje k jednotlivým exemplářům v pořadí katalogové číslo, inventární číslo, materiál, hmotnost, rozměry, osa, stav a komentář. Hmotnosti mincí jsou uvedeny s přesností na 0,0001 g a rozměry střížku na vodorovné/svislé ose lící strany na 0,01 mm, osa (tedy vzájemná poloha lícního a rubního razidla) je uvedena v hodinách. Je-li metrologický údaj uveden v hranatých závorkách, jedná se o neúplé míry [rozměry a hmotnost zlomku]. Komentáře a případné poznámky jsou věnovány především vyjasnění sporných určení a otázek, zdůraznění výjimečnosti v rámci nových variant, vzájemným vazbám jednotlivých mincí na základě shody razidel a doplňujícím údajům ze starých podložních listků. Údaj „zkouška XY“ označuje 23 exemplářů, které byly podrobeny atomové absorpční analýze.¹⁷ Fotografie v katalogu jsou zvětšeny 2:1.

ČECHY

Vladislav I. (1109, 1110–1117, 1120–1125)

3. vláda 1120–1125

Cach č. 549

Av.: jezdec na koni zprava s postavou v náručí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+D[.]VLADIS[.]VS

Rv.: poprsí anděla zprava s malou postavou zleva v rukách, obě hledí zpřima. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+S.V[.]NCEZLAVS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XV:13; **Cach 1972, č. 549**; *Šmerda 1996*, č. 198; *Polanský 2023*, č. 419.

1. AR; [0,6124] g; [16,52] × 17,22 mm; 12 h; olámaný (inv. č. H5-305961)

¹⁷ *Nechvátal 2010*.

Cach č. 550

Av.: postava na trůnu zleva s praporcem v levici předává předmět z pravice do pravice proti ní stojící postavě zprava. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

[.]DVX.V[.....]AVS

Rv.: poprsí z pravého poloprofilu s pozdvíženými rukama. Vnitřní a vnější obvodek perličkový.

[.]S.VVENCEZLAV[.]

Lit.: Fiala 1895, tab. XV:10; **Cach 1972, č. 550**; Šmerda 1996, č. 199; Polanský 2023, č. 420.

Pozn.: Fiala 1895, 353 přiřazuje údělné vládě Vladislava I. „severně od Labe“ v době vlády Bořivoje II. (1117–1120).

2. AR; 0,7261 g; 16,44 × 16,19 mm; 1 h (inv. č. H5-305962)

Cach č. 553

Av.: jezdec na koni zprava bojuje se lvem útočícím na něj zezadu. Pod kopyty koně drak. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

[.]DVXVLADIZLAV[.]

Rv.: hlava zpřímá nad bránou v hradbách o třech věžích. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+S.VVENCE[.]LA[.]S

Lit.: Fiala 1895, tab. XVI:2; **Cach 1972, č. 553**; Šmerda 1996, č. 202; Polanský 2023, č. 423.

3. AR; [0,6916] g; 17,26 × [16,42] mm; 2 h; mírně olámaný (inv. č. H5-305963)

ČECHY

Soběslav I. Oldřich (1125–1140)

Cach č. 572

Av.: kráčející postava zpřímá s praporem v pravici a štítem v levici. Vnitřní obvod perličkový.

[....]SOB[.]ZLAVS

Rv.: poprsí zleva s křížkem o dlouhé žerdi v rukách. Vnitřní obvod perličkový.

+ [.....]CEZLAVS

Lit.: Fiala 1895, tab. XVI:16; **Cach 1972, č. 572**; Šmerda 1996, č. 213; Polanský 2023, č. 442.

4. AR; [0,6988] g; 16,81 × 16,71 mm; 7 h; mírně olámaný (inv. č. H5-305964)

Cach č. 574 var. (a)

Av.: jezdec na koni zprava s vraženým kopím do tlamy draka ležícího pod kopyty koně. Vnitřní obvod perličkový, vnější vroubkovaný.

[..]VX+[..]BO[.]L[...]

Rv.: poprsí zpřímá s ratolestí v pravici a s pozdvíženou levicí. Vnitřní obvod perličkový, vnější vroubkovaný.

+SCSVV[.]NCE[.]LAVS

Lit.: Fiala 1895, tab. XVI:18 var.; **Cach 1972, č. 574 var. (a)**; Šmerda 1996, č. 215 var.; Polanský 2023, č. 445.

Pozn.: poprsí nedrží v pravici v rubu državu (Cach č. 574), ale ratolest (var. a; Polanský 445).

5. AR; [0,7064] g; 17,21 × 17,08 mm; 3 h; mírně olámaný (inv. č. H5-305965)

+ [.....] V X / + SCS V VENCE [..] S

6. AR; [0,6512] g; [16,31] × 16,75 mm; 1 h; olámaný (inv. č. H5-305966)

+ [..] O [..] I [..] / + S V VENCE Z L A V [.]

7. AR; [0,6179] g; [15,86] × 16,54 mm; 9 h; olámaný; „zkouška 14“ (inv. č. H5-305967)

Cach č. 574 var. (b)

Av.: jezdec na koni zprava s vraženým kopím do tlamy draka ležícího pod kopyty koně. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+ [..] B B [.] O Z B [.] L A V [.]

Rv.: poprsí zpřímá s předmětem v pravici a s pozdviženou levicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+ SCS V VENCE [..] A V [.]

Lit.: Fiala 1895, tab. XVI:18 var.; **Cach 1972, č. 574 var. (b)**; Šmerda 1996, č. 215 var.; Polanský 2023, č. 445 var.

Pozn.: poprsí nedrží v pravici v rubu ani državu (Cach č. 574), ani ratolest (var. a; Polanský 445), ale pouze předmět ve tvaru malého trojúhelníku.

8. AR; 0,8176 g; 17,71 × 17,22 mm; 9 h (inv. č. H5-305968)

Cach č. 576 var. (a)

Av.: dvě postavy proti sobě, vlevo s křížkem o dlouhé žerdi v pravici a kadidelnicí v levici, vpravo s křížkem o dlouhé žerdi v levici a s pozdviženou pravici. Vnitřní obodek perličkový, vnější vroubkovaný.

+D[.]×[.....]

Rv.: dvě polopostavy proti sobě, vpravo s žezlem o dlouhé žerdi v levici, obě drží křížek o dlouhé žerdi mezi sebou. Vnitřní obodek perličkový, vnější hladký.

[.]SCSVVE[.....]AV[.]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:20 var.; **Cach 1972**, č. 576 var. (a); *Šmerda 1996*, č. 217 var.; *Polanský 2023*, č. 446.

Pozn.: oproti popisům v uvedených katalozích má postava vlevo na líci místo pastýřské berly v pravici křížek o dlouhé žerdi. Před polopostavou vlevo je buď hvězdička, nebo vyštíplý kousek razidla (?). Razidlo líce je vyštíplé mezi rukou a hlavou postavy vpravo; razidlo rubu je vyštíplé v místě spojení křížku a dlouhé žerdi.

9. AR; [0,6033] g; [17,92] × 18,11 mm; 9 h; olámaný (inv. č. H5-305969)

Cach č. 578

Av.: postava na trůnu zpřímá s praporem v pravici mezi vlevo postavou přijímající praporec a vpravo andělem zleva. Vnitřní a vnější obodek perličkový.

+D[.....]LAV2

Rv.: postava a anděl proti sobě, postava vlevo s klíčem v pravici, anděl vpravo s kadidelnicí v levici, oba pozdvihují mezi sebou křížek o dlouhé žerdi. Vnitřní a vnější obodek perličkový.

+.[.]D2VV[...].A[.]2

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:24; **Cach 1972**, č. 578; *Šmerda 1996*, č. 219; *Polanský 2023*, č. 448.

10. AR; [0,6534] g; [16,11] × [16,41] mm; 2,5 h; olámaný (inv. č. H5-305970)

×D2×[.....] / [...]2**[.....]IDV2**

11. AR; [0,6277] g; 17,27 × [15,98] mm; 6,5 h; olámaný (inv. č. H5-305971)

[.]D2×[.....]LAV2 / [...]2**[.....]**

12. AR; [0,6111] g; 16,28 × 16,48 mm; 11 h; olámaný; „zkouška 15“ (inv. č. H5-305972)

[...]·V[.....] / ×D2×VV[.....]V2

13. AR; [0,6003] g; [15,75] × [16,41] mm; 12 h; olámaný (inv. č. H5-305973)

[.....]A2[...]/[...]**VENC**[.....]

14. AR; [0,5749] g; 16,96 × [15,34] mm; 10,5 h; olámaný, nastřížen na 3 h líce (inv. č. H5-305974)

[.]D2x3V[.....]/[.]D2[.]**VVENC**[.....]

15. AR; [0,5553] g; 17,23 × 17,19 mm; 11 h; olámaný, nastřížen na 8,5 h líce (inv. č. H5-305975)

[.]32[.....]V2/[.....]**ZLAV2**

16. AR; [0,5386] g; [15,11] × [15,81] mm; 2,5 h; olámaný; „zkouška 16“ (inv. č. H5-305976)

[.]D2+2V[.....] / +D2[.....]2

17. AR; [0,5231] g; [15,51] × 17,04 mm; 12 h; olámaný, rub excentrický, vyštíplé rubní razidlo (inv. č. H5-305977)

Cach č. 579

Av.: pět bojovníků zprava za sebou. Vnitřní a vnější obvodek perličkový.
[..] 2 [...]

Rv.: postava s kopím v pravici a štítem v levici mezi dvěma postavami, postava vlevo s mečem v pravici, postava vpravo s křížkem o delší žerdi v levici. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+20[.....]LAV2

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:25; **Cach 1972, č. 579**; *Šmerda 1996*, č. 220; *Polanský 2023*, č. 449–450.

18. AR; [0,5146] g; 17,33 × [15,92] mm; 5,5 h; olámaný, rub excentrický, vyštíplé razidlo v opisu líce (inv. č. H5-305978)

Cach č. 580

Av.: postava na trůnu zprava s mečem v pravici a s praporcem v levici, proti ní postava zleva se štítem v levém podpaží, nad nimi ruka Boží. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]V[...]

Rv.: postava zleva držící malou postavu nad oltářem, které žehná postava zprava. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]SΞD[.....]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:26; **Cach 1972**, č. 580; *Šmerda 1996*, č. 221; *Polanský 2023*, č. 451.

19. AR; [0,3901] g; [14,91] × [16,12] mm; 4 h; olámaný zlomek, prasklý (inv. č. H5-305979)

Cach č. 584

Av.: uprostřed oválného orámování, zdobeného po stranách menšími ovály vyplněnými body poprsí zpřima s praporcem v pravici a štítem v levici. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.]ΞVX•NECZL[...]

Rv.: postava na trůnu zpřima s pozdvíženýma rukama mezi dvěma postavami, které k ní vztahují ruce. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+ [.....]LAVΞ

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVII:2; **Cach 1972**, č. 584; *Šmerda 1996*, č. 225; *Polanský 2023*, č. 458.

Pozn.: z dochovaných částí opisů lze vypočítat předpokládané primární uspořádání mince. Oproti obecně přijímanému úzu použitému v citovaných dílech i v tomto katalogu byla pravděpodobně původní lící stranou strana s knížetem na trůnu mezi dvěma postavami se jménem knížete v opise, rubní pak vyobrazení sv. Václava uprostřed oválného orámování s jeho jménem v opisu. Svědčí pro to nejen opisy, ale i samotná ikonografie denáru. Nejednotnost určení lící a rubní strany způsobují exempláře, které mají variantně zaměněné mincovní opisy.

20. AR; [0,6833] g; 17,58 × 17,01 mm; 10,5 h; olámaný, nastřížený na 0,5 h líce (inv. č. H5-305980)

+ [.]CSVVNCEZL[.]2 / [...]xSOBC[.....]

21. AR; [0,6453] g; 18,33 × 17,93 mm; 0,5 h; olámaný (inv. č. H5-305981)

[.....]LAV2 / [.....]LAV2

22. AR; [0,5406] g; [16,61] x 17,24 mm; 2,5 h; olámaný, dvojráz (inv. č. H5-305982)

[.....]CSLAV2 / + [.]x[.....]2

23. AR; [0,4494] g; 16,09 × 15,86 mm; 6 h; hranatě ostřížený a jen na malé části olámaný; „zkouška 17“ (inv. č. H5-305983)

ČECHY

Vladislav II. (1140–1158–1172) jako český král Vladislav I.
knížecí vláda 1140–1158

nebo

Vladislav I. (1109, 1110–1117, 1120–1125)
3. vláda 1120–1125

Cach č. 555

Av.: postava na trůnu zprava s praporcem v levici a s pozdviženou pravicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]

Rv.: poprsí zleva se sepjatýma rukama, nad nimi se vznáší andělíček, vpravo za hlavou křížek. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]VVENC[...]A[.]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XV:25; **Cach 1972**, č. 555; *Šmerda 1996*, č. 203; *Polanský 2023*, č. 426–428.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Videman et al. 2022*, s. 105 přiděluje Vladislavovi II. Ač pro to existují určité indicie, zůstává toto přidělení stále sporné.

24. AR; [0,8056] g; [15,75] × 16,79 mm; 2,5 h; olámaný (inv. č. H5-305984)

ČECHY

Vladislav II. (1140–1158–1172) jako český král Vladislav I.
knížecí vláda 1140–1158

Cach č. 587 var. (a)

Av.: postava zprava s mitrou, se svatozáří a berlou před oltářem žehná sklánějící se postavě zleva. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+DV×VVLADIZ[...]

Rv.: postava zleva se svatozáří předává praporec postavě zprava se štítem. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+[...]CICZLAVS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XXXVI:19 var.; **Cach 1972**, č. 587 var. (a); *Šmerda 1996*, č. 230 var.; *Videman et al. 2022*, var. 1/1.

Pozn.: oproti popisům v uvedených katalozích mají postavy žehnající na lici a předávající praporec na rubu svatozáře, a to na všech mincích tohoto souboru (Cach

č. 587 var. a+b+c+d). Jedná se tak s největší pravděpodobností o vyobrazení sv. Vojtěcha (Adalberta) žehnajícího knížete a sv. Václava předávajícího knížeti praporec.

25. AR; [0,6249] g; [14,79] × 16,05 mm; 11 h; dvojráz, „zkouška 11“ (inv. č. H5-305985)

26. AR; [0,4274] g; [15,79] × [14,81] mm; 11 h; opis nečitelný, olámaný (inv. č. H5-305986)

Cach č. 587 var. (b)

Av.: postava zprava s mitrou, se svatozáří a berlou před oltářem žehná sklánějící se postavě zleva. Vnitřní obvoděk perličkový, vnější hladký.

+DV[.....]LAV[.]

Rv.: postava zleva se svatozáří, za ní zjednodušená písmena **SCS**, předává praporec postavě zprava se štítem. Vnitřní obvoděk perličkový, vnější hladký.

+ [.....]L[.]VS

Lit.: Fiala 1895, tab. XXXVI:19 var.; **Cach 1972, č. 587 var. (b)**; Šmerda 1996, č. 230 var.; Videman et al. 2022, var. 1/nezná (22).

Pozn.: tato varianta potvrzuje interpretaci postavy na rubu jako sv. Václava.

27. AR; 0,7621 g; 16,28 × 16,04 mm; 11 h; „zkouška 13“ (inv. č. H5-305987)

Cach č. 587 var. (c)

Av.: postava zprava s mitrou, se svatozáří a berlou před oltářem žehná sklánějící se postavě zleva. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+DV×VVL A[.....]

Rv.: postava zleva se svatozáří předává praporec postavě zprava se štítem, za ní tři měsíčky. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]EZLA[..]

Lit.: *Fiala* 1895, tab. XXXVI:19 var.; **Cach 1972, č. 587 var. (c)**; *Šmerda* 1996, č. 230 var.; *Videman et al.* 2022, var. 1/nezná (23).

28. AR; 0,7315 g; 16,19 × 17,06 mm; 9 h (inv. č. H5-305988)

Cach č. 587 var. (d)

Av.: postava zprava s mitrou, se svatozáří a berlou před oltářem žehná sklánějící se postavě zleva, za ní písmeno **R**. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+DV×V[.....]

Rv.: postava zleva se svatozáří předává praporec postavě zprava se štítem. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]CE[.....]

Lit.: *Fiala* 1895, tab. XXXVI:19 var.; **Cach 1972, č. 587 var. (d)**; *Šmerda* 1996, č. 230 var.; *Videman et al.* 2022, var. 6/1.

29. AR; [0,6177] g; 16,58 × 15,61 mm; 8 h; mírně olámaný; „zkouška 12“ (inv. č. H5-305989)

Cach č. 590

Av.: postava zprava pozdvihující malou postavu nad oltář. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

v opisu torzovitě [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: sedící postava zleva kladoucí křížek na hlavu ženské postavě sklánějící se před ní. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

v opisu torzovitě [**+SCSVVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVII:5; **Cach 1972**, č. 590; *Šmerda 1996*, č. 230; *Polanský 2023*, č. 463.

Pozn.: opisy jsou stejného znění, jen různě torzovitě dochované.

30. AR; 0,7444 g; 16,27 × 16,89 mm; 9,5 h (inv. č. H5-305990)

31. AR; 0,7314 g; 16,51 × 16,36 mm; 12 h (inv. č. H5-305991)

32. AR; 0,7004 g; 15,84 × 16,01 mm; 2 h; „zkouška 20“; (inv. č. H5-305992)

33. AR; 0,6474 g; 16,11 × 16,46 mm; 6 h (inv. č. H5-305993)

34. AR; 0,6315 g; 17,06 × 16,62 mm; 9 h (inv. č. H5-305994)

35. AR; 0,6227 g; 16,21 × 16,42 mm; 6 h (inv. č. H5-305995)

36. AR; [0,6161] g; 16,21 × [15,41] mm; 1 h; olámaný; „zkouška 21“ (inv. č. H5-305996)

Cach č. 590 var. (a)

Av.: postava zprava pozdvihující malou postavu nad oltář. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

×D[V×VV]LADIZLAVS

Rv.: sedící postava zleva kladoucí křížek na hlavu ženské postavě sklánějící se před ní. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+SV[.....]VNEVDVL[.]VS

Lit.: Fiala 1895, tab. XVII:5; **Cach 1972, č. 590 var.**; Šmerda 1996, č. 230 var.; Polanský 2023, č. 463 var.

Pozn.: dosud neznámá opisová varianta tohoto typu. Z dochované části rubního opisu lze odvodit, že nesl zkrácená jména českých světců sv. Václava a sv. Vojtěcha Adalberta, resp. zkrácený text + S VVENCEZLAVS ET ADALBERTVS.

37. AR; [0,6146] g; [16,01] × 17,24 mm; 7,5 h; olámaný (inv. č. H5-305997)

Cach č. 590 (? var.)

Av.: postava zprava pozdvihující malou postavu nad oltář. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]

Rv.: sedící postava zleva kladoucí křížek na hlavu ženské postavě sklánějící se před ní. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]

Lit.: Fiala 1895, tab. XVII:5; **Cach 1972, č. 590**; Šmerda 1996, č. 230; Polanský 2023, č. 463.

38. AR; [0,1321] g; [10,85] × [11,24] mm; 12 h; zlomek s příkorodovaným kouskem jiné mince; (inv. č. H5-305998)

Cach č. 593 var. (ab)

Av.: dvě sedící postavy proti sobě. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]

Rv.: poprsí s rukama pozdviženýma zpříma nad hradbou mezi střechou spojenými věžemi. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVII:8; **Cach 1972**, č. 593 var. (ab); *Šmerda 1996*, č. 233b; *Polanský 2023*, č. 467.

Pozn.: *Cach 1972*, č. 593 tuto variantu neuvádí, je kombinací jeho variant a + b.

39. AR; [0,2902] g; 15,47 × [15,07] mm; 3,5 h; olámaný, prasklý, slepovaný (inv. č. H5-305999)

Cach č. 597b var. (1)

Av.: jezdec na koni zprava vzad otočený s mečem v pravici probodávající lva zakouslého do zádě koně. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [+DV×VVLADIZLAVS]

Rv.: dvě poprsí pootočená k sobě nad nízkou, pěti obloučky zdobenou hradbou, mezi poprsími bod a písmeno **A**. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [+SCSVVENCEADALBTE]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVII:13; **Cach 1972**, č. 597b; *Šmerda 1996*, č. 237c var.; *Polanský 2023*, č. 475.

Pozn.: v opisu rubu je u této a následující varianty text +SCS VVENC E ADALBT E. Zajímavé je použití dvojí formy písmene E v jednom opisu, uncíální (E) a kvadrátní (E). Kvadrátní mělo patrně odlišit biskupskou hodnost (episcopus) sv. Vojtěcha (Adalberta).

40. AR; 0,7365 g; 16,56 × 17,02 mm; 10 h (inv. č. H5-306000)

41. AR; [0,6028] g; 17,07 × [15,17] mm; 4 h; olámaný (inv. č. H5-306001)

Cach č. 597b var. (2)

Av.: jezdec na koni zprava vzad otočený s mečem v pravici probodávající lva zakouslého do zádě koně. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [+DV×VVLADIZLAVS]

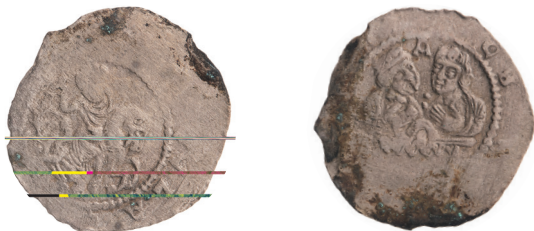
Rv.: dvě poprsí pootočená k sobě nad nízkou, pěti obloučky zdobenou hradbou, mezi poprsími 2 body a písmeno **A**. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [+SCSVVENCEADALBTE]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVII:13; **Cach 1972**, č. **597b**; *Šmerda 1996*, č. 237c var.

Pozn.: v opisu rubu je u této i předchozí varianty text **+SCSVVENCEADALBTE**. Zajímavé je použití dvojí formy písmene E v jednom opisu, uncíální (**€**) a kvadrátní (**E**). Kvadrátní mělo patrně odlišit biskupskou hodnost (episcopus) sv. Vojtěcha (Adalberta).

42. AR; [0,9175] g; 16,17 × [15,77] mm; 7,5 h; olámaný; stejné rubní razidlo jako kat. č. 43 a 44; „zkouška 19“ (inv. č. H5-306002)

43. AR; [0,6015] g; [15,92] × 17,01 mm; 5 h; olámaný; stejné rubní razidlo jako kat. č. 42 a 44 (inv. č. H5-306003)

44. AR; 0,4919 g; 15,36 × 16,19 mm; 3 h; stejné rubní razidlo jako kat. č. 42 a 43; „zkouška 18“ (inv. č. H5-306004)

Cach č. 598 var. (a)

Av.: postava na trůnu zpřímá s mečem v levici a holí (žezlem) v pravici, vpravo za ní bod, vlevo k ní se sklánějící postava zprava se zvednutou levicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: jezdec na koni zprava s praporem, za ním z obloučku vystupující poprsí zprava. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+SCS·VVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVIII:8 var. (jako Soběslav II.); **Cach 1972**, č. 598 var. (a); *Šmerda 1996*, č. 238 var.

45. AR; 0,8954 g; 16,91 × 16,71 mm; 5,5 h (inv. č. H5-306005)

46. AR; 0,6927 g; 16,25 × 16,51 mm; 2 h (inv. č. H5-306006)

47. AR; [0,5151] g; 14,66 × 15,17 mm; 7 h; „zkouška 23“ (inv. č. H5-306007)

Cach č. 598 var. (b)

Av.: postava na trůnu zpřímá s mečem v levici a holí (žezlem) v pravici, vlevo k ní se sklánějící postava zprava se zvednutou levicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: jezdec na koni zprava s praporcem, za ním z obloučku vystupující poprsí zprava. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+SCS·VVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVIII:8 var. (jako Soběslav II.); **Cach 1972, č. 598 var. (b)**; *Šmerda 1996*, č. 238 var.

48. AR; [0,7103] g; 17,17 × 17,12 mm; 1 h; olámaný, prasklý, excentrický líc (inv. č. H5-306008)

49. AR; 0,6571 g; 15,74 × 15,95 mm; 8 h (inv. č. H5-306009)

50. AR; 0,5859 g; 16,54 × 16,16 mm; 4,5 h (inv. č. H5-306010)

Cach č. 598 var. (c)

Av.: postava na trůnu zpřima s mečem v levici a holí (žezlem) v pravici, vlevo k ní se sklánějící postava zprava se zvednutou levicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: jezdec na koni zprava s praporcem, za ním vlající plášť. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+SCS·VVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVIII:8 var. (jako Soběslav II.); **Cach 1972, č. 598 var. (c)**; *Šmerda 1996*, č. 238 var.

Pozn.: plášť jako na typech Cach č. 657 a 658 Přemysla I. Otakara.

51. AR; 0,5203 g; 15,97 × 16,13 mm; 6 h; naprasklý (inv. č. H5-306011)

Cach č. 598 var. (d)

Av.: postava na trůnu zpřima s mečem v levici a holí (žezlem) v pravici, vpravo za ní křížek, vlevo k ní se sklánějící postava zprava se zvednutou levicí. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: jezdec na koni zprava s praporcem, za ním šesticípá hvězda. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě [**+SCS·VVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVIII:8 var. (jako Soběslav II.); **Cach 1972, č. 598 var. (d)**; *Šmerda 1996*, č. 238 var.

52. AR; [0,6059] g; 17,23 × 17,06 mm; 1,5 h; olámaný (inv. č. H5-306012)

53. AR; [0,4085] g; [15,59] × [14,68] mm; 7,5 h; „zkouška 22“; hvězda na rubu nečitelná (inv. č. H5-306013)

54. AR; [0,3687] g; [15,74] × [14,76] mm; 2,5 h; olámaný (inv. č. H5-306014)

Cach č. 562

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě a variantně [**+DV×VVLADIZLAVS**]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

V opisu torzovitě a variantně [**·SCSVVENCEZLAVS**]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562**; *Šmerda 1996*, č. 210a; *Polanský 2023*, č. 436.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměřský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku kladou tento typ Vladislavovi II.

Licní opisová varianta s DVX

55. AR; 0,8771 g; 14,83 × 15,32 mm; 7 h (inv. č. H5-306015)

56. AR; 0,8608 g; 15,53 × 15,33 mm; 6 h (inv. č. H5-306016)

57. AR; 0,8107 g; 15,44 × 14,73 mm; 9 h; podobné licní razidlo jako kat. č. 69 a 79 (inv. č. H5-306017)

58. AR; [0,7472] g; 16,32 × 16,71 mm; 12 h; mírně olámaný; stejné licní razidlo jako kat. č. 70 a 76 (inv. č. H5-306018)

59. AR; 0,7458 g; 16,01 × 16,29 mm; 6,5 h (inv. č. H5-306019)

60. AR; [0,7408] g; [14,94] × 15,24 mm; 4 h; mírně olámaný; „zkouška 3“ (inv. č. H5-306020)

61. AR; 0,7086 g; 15,76 × 16,11 mm; 6 h (inv. č. H5-306021)

62. AR; 0,7001 g; 15,33 × 15,28 mm; 4,5 h (inv. č. H5-306022)

63. AR; 0,6897 g; 16,55 × 16,01 mm; 9,5 h (inv. č. H5-306023)

64. AR; [0,6881] g; 16,45 × [14,85] mm; 5,5 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306024)

65. AR; 0,6849 g; 15,87 × 15,83 mm; 3,5 h; líc dvojráz (inv. č. H5-306025)

66. AR; [0,6767] g; 15,93 × 16,07 mm; 6,5 h; mírně olámaný; podobné lícní razidlo jako kat. č. 57 (inv. č. H5-306026)

67. AR; 0,6689 g; 15,82 × 16,06 mm; 6,5 h; podobné lící razidlo jako kat. č. 69 a 79 (inv. č. H5-306027)

68. AR; 0,6537 g; 16,23 × 16,82 mm; 0,5 h (inv. č. H5-306028)

69. AR; 0,6385 g; 16,29 × 15,91 mm; 7,5 h; stejné lící razidlo jako kat. č. 79 (inv. č. H5-306029)

70. AR; 0,6269 g; 16,23 × 15,99 mm; 3,5 h; stejné lící razidlo jako kat. č. 58 a 76 (inv. č. H5-306030)

71. AR; 0,6256 g; 16,02 × 15,84 mm; 3 h (inv. č. H5-306031)

72. AR; 0,6246 g; 15,94 × 16,58 mm; 6,5 h (inv. č. H5-306032)

73. AR; 0,6129 g; 15,29 × 15,48 mm; 3 h (inv. č. H5-306033)

74. AR; [0,6087] g; 15,48 × 15,31 mm; 4,5 h; mírně olámaný; „zkouška 2“ (inv. č. H5-306034)

75. AR; 0,6081 g; 15,38 × 15,26 mm; 10 h (inv. č. H5-306035)

76. AR; [0,6001] g; 16,61 × 15,41 mm; 7 h; mírně olámaný; stejné lící razidlo jako kat. č. 58 a 70 (inv. č. H5-306036)

77. AR; [0,5947] g; 15,79 × 15,95 mm; 11 h; mírně olámaný; oboustranně excentrická ražba (inv. č. H5-306037)

78. AR; [0,5649] g; 15,72 × 15,81 mm; 0,5 h; mírně olámaný; vyštíplé lící razidlo (inv. č. H5-306038)

79. AR; [0,5111] g; 16,56 × 16,18 mm; 1 h; olámaný; stejné lící razidlo jako kat. č. 69; (inv. č. H5-306039)

80. AR; [0,5056] g; 15,55 × 16,34 mm; 10,5 h; olámaný (inv. č. H5-306040)

81. AR; [0,4932] g; 15,13 × [14,09] mm; 3,5 h; olámaný; „zkouška 5“ (inv. č. H5-306041)

Lící opisová varianta s CIVX

82. AR; [0,7592] g; 15,68 × 15,74 mm; 3 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306042)

83. AR; [0,7131] g; 16,42 × 16,38 mm; 11 h; mírně olámaný; stejné lící razidlo jako kat. č. 89; (inv. č. H5-306043)

84. AR; 0,6999 g; 15,83 × 16,41 mm; 10 h (inv. č. H5-306044)

85. AR; 0,5978 g; 16,33 × 16,06 mm; 12 h (inv. č. H5-306045)

86. AR; [0,5844] g; 15,71 × 16,07 mm; 8,5 h; mírně olámaný; prasklé a vyštíplé lící razidlo (inv. č. H5-306046)

87. AR; 0,5626 g; 14,42 × 14,33 mm; 4 h; „zkouška 1“ (inv. č. H5-306047)

88. AR; [0,5449] g; 16,01 × 16,65 mm; 9 h; olámaný (inv. č. H5-306048)

89. AR; [0,5437] g; 15,78 × 15,81 mm; 4 h; olámaný; stejné lící razidlo jako kat. č. 83; (inv. č. H5-306049)

Lící opisová varianta s ... V×L ...

90. AR; [0,6228] g; 15,68 × 16,42 mm; 4,5 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306050)

Neidentifikovatelné lícní opisové varianty

91. AR; 0,8526 g; 15,81 × 15,91 mm; 3,5 h (inv. č. H5-306051)

92. AR; 0,8454 g; 16,54 × 15,91 mm; 11,5 h (inv. č. H5-306052)

93. AR; 0,8331 g; 15,51 × 15,47 mm; 7,5 h (inv. č. H5-306053)

94. AR; 0,8189 g; 16,12 × 15,87 mm; 1,5 h (inv. č. H5-306054)

95. AR; [0,7519] g; 15,99 × 15,97 mm; 5 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306055)

96. AR; 0,7148 g; 16,26 × 16,01 mm; 7,5 h (inv. č. H5-306056)

97. AR; [0,7094] g; 15,78 × 15,98 mm; 5,5 h; olámaný (inv. č. H5-306057)

98. AR; 0,7087 g; 15,58 × 16,11 mm; 11 h (inv. č. H5-306058)

99. AR; 0,7049 g; 15,14 × 15,54 mm; 10,5 h (inv. č. H5-306059)

100. AR; 0,6909 g; 15,71 × 15,84 mm; 7 h (inv. č. H5-306060)

101. AR; 0,6682 g; 15,84 × 16,19 mm; 11 h (inv. č. H5-306061)

102. AR; 0,6661 g; 15,87 × 15,57 mm; 12 h (inv. č. H5-306062)

103. AR; [0,6311] g; [14,92] × 15,79 mm; 0,5 h; olámaný (inv. č. H5-306063)

104. AR; [0,6259] g; 16,29 × [15,32] mm; 11 h; olámaný (inv. č. H5-306064)

105. AR; [0,6012] g; 17,34 × [16,02] mm; 11 h; olámaný (inv. č. H5-306065)

106. AR; [0,5969] g; 16,53 × 15,53 mm; 10,5 h; olámaný, dvojráz líce i rubu (inv. č. H5-306066)

107. AR; [0,5872] g; 15,59 × [15,25] mm; 1 h; olámaný; „zkouška 4“ (inv. č. H5-306067)

108. AR; 0,5183 g; 15,26 × 14,92 mm; 7,5 h (inv. č. H5-306068)

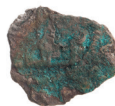
109. AR; [0,5091] g; 14,51 × 15,34 mm; 8,5 h; olámaný; „zkouška 6“ (inv. č. H5-306069)

110. AR; [0,1849] g; [10,61] × [9,57] mm; 7,5 h; zlomek (inv. č. H5-306070)

111. AR; [0,1581] g; [11,28] × [9,73] mm; 12 h; zlomek (inv. č. H5-306071)

112. AR; [0,1035] g; [8,06] × [8,84] mm; 12 h; zlomek (inv. č. H5-306072)

113. AR; [0,0126] g; 3 zlomky (původně jeden) jedné mince (inv. č. H5-306073)

Cach č. 562 var. (1)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z poloviny luku, tětivy a bez šípu. Vnitřní obvoděk perličkový, vnější hladký.

+DV[.....]VS

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvoděk perličkový, vnější hladký.

·[.....]A[.]S

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562 var.**; *Šmerda 1996*, č. 210a var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

114. AR; [0,6756] g; [15,85] × 16,66 mm; 6 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306074)

Cach č. 562 var. (2)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku, bod za hlavou jezdce. Vnitřní obvoděk perličkový, vnější hladký.

+DV×VLA[.....]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

·SCSV[..]N[.....]VS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562 var.**; *Šmerda 1996*, č. 210a var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

115. AR; [0,4846] g; 15,89 × 15,41 mm; 6 h; olámaný (inv. č. H5-306075)

Cach č. 562 var. (3)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku, bod pod koněm. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+[...VVVLAD[.]ZLA[...]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

·SCSVENDZLAVS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562 var.**; *Šmerda 1996*, č. 210a var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

116. AR; 0,6234 g; 15,71 × 15,89 mm; 7,5 h (inv. č. H5-306076)

+[...VVVLADI[.....] / [...EVL[...]

117. AR; [0,4494] g; [14,76] × [14,12] mm; 8 h; olámaný; stejné lícní jako kat. č. 121 a 122, tato ražba kat. č. 117 má však razidlo méně opotřebované, proto lze považovat tuto ražbu, a tedy i variantu za starší (inv. č. H5-306077)

Cach č. 562a var. (1)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku, bod pod koněm. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]×VVLA[.....]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou, za poprsími písmena E a M. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]LAVS

Lit.: Fiala 1895, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562a var.**; Šmerda 1996, č. 210c var.; Polanský 2023, č. 437.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji Radoměřský 1952, s. 107, pozn. 194; Hásková – Nechvátal 1993, s. 85; Videman et al. 2022, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

118. AR; 0,6689 g; 16,31 × 15,63 mm; 10 h (inv. č. H5-306078)

[.....]ADIZ[..]VS / ·SCSVVENCEZL[...]

119. AR; 0,5641 g; 14,21 × 14,89 mm; 10,5 h; „zkouška 7“ (inv. č. H5-306079)

[.....]IZLAVS / [.....]CEZLA[..]

120. AR; 0,5027 g; 16,13 × 15,88 mm; 3,5 h (inv. č. H5-306080)

[...] / ·SCSWE[.....]

121. AR; [0,4902] g; 14,18 × 14,31 mm; 7,5 h; olámaný; „zkouška 8“; stejné líc-
ní razidlo jako kat. č. 117 a 122, jen vyštíplé u předních nohou koně (inv. č.
H5-306081)

[.....]LADI[.....] / [...]

122. AR; [0,4137=0,3642+0,0495] g; [13,57] × 15,62 mm; 11 h; 2 olámané zlomky;
stejně razidlo líc jako kat. č. 117 a 121, jen vyštíplé u předních nohou koně (inv. č.
H5-306082)

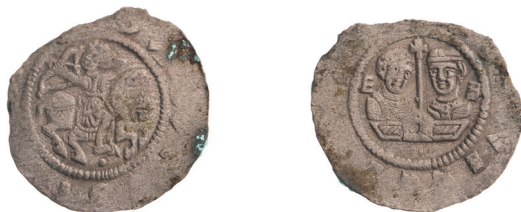
[...]VL[.]DI[.....] / [...]SCSV[.....]V[.]

123. AR; [0,3713] g; [14,37] × [16,21] mm; 7 h; olámaný (inv. č. H5-306083)

[...] / [...]

124. AR; [0,3172] g; [12,97] × [14,61] mm; 1 h; olámaný (inv. č. H5-306084)

Cach č. 562a var. (2)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku, bod pod koněm. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.]DV×VVLADI[.....]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou křížkem o dlouhé žerdi, poprsí vpravo s knížecí čapkou, za poprsími písmena **E** a **Ξ**, pod hradbou I. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[...]VENCE[.....]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562a var.**; *Šmerda 1996*, č. 210c var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

125. AR; [0,5722] g; [14,99] × [15,47] mm; 1 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306085)

Cach č. 562b var. (1)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z luku, bod pod koněm. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]ZLAV[.]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou osmilistou květinou, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+SCSW[.]NC[...]LAVS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562b var.**; *Šmerda 1996*, č. 210b var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

126. AR; [0,3968] g; 16,12 x [13,16] mm; 3 h; olámaný, ohnutý, naprasklý (inv. č. H5-306086)

Cach č. 562b var. (2)

Av.: jezdec na koni zprava, střelí vzad z poloviny luku bez šípu. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.]⤿[.....]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou osmilistou květinou, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+SCSWEN[.....]

Lit.: *Fiála 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972**, č. 562b var.; *Šmerda 1996*, č. 210b var.; *Polanský 2023*, č. 438.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji Radoměřský 1952, s. 107, pozn. 194; Hásková – Nechvátal 1993, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

127. AR; [0,7693] g; 16,53 × 16,31 mm; 6 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306087)

[.....]⤿IZ[....] / +SCSWENC[.....]

128. AR; [0,5898] g; 16,34 × 14,83 mm; 9,5 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306088)

[...] / [...]

129. AR; [0,5131] g; 15,51 × 16,26 mm; 6 h; mírně olámaný (inv. č. H5-306089)

[...] / +SCSWE[.....]

130. AR; [0,4868] g; 15,93 × [15,46] mm; 8,5 h; mírně olámaný; „zkouška 9“ (inv. č. H5-306090)

Cach č. 562b var. (3)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z poloviny luku bez šípu. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+D[.....]AVS

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou osmilistou květinou, poprsí vpravo s knížecí čapkou, za ním dvojtečka. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+SCSVVENC[.....]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562b var.**; *Šmerda 1996*, č. 210b var.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

131. AR; 0,5872 g; 16,01 × 15,75 mm; 4,5 h; líc excentrický (inv. č. H5-306091)

Cach č. 562b var. (4)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z poloviny luku bez šípu, místo poloviny luku kroužek. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

[.....]LAV[.]

Rv.: dvě poprsí zpřima nad hradbou s bránou zdobenou osmilistou květinou, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+SCSVVEN[.....]

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562b var.**; *Šmerda 1996*, č. 210b; *Polanský 2023*, č. 439.

Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II.

132. AR; [0,5321] g; [14,41] × [14,14] mm; 7 h; mírně olámaný; velmi blízké razidlo líce jako kat. č. 133; „zkouška 10“ (inv. č. H5-306092)

[...] / [...]

133. AR; [0,4988] g; [15,11] × 15,55 mm; 2,5 h; mírně olámaný; velmi blízké razidlo líce jako kat. č. 132 (inv. č. H5-306093)

[...] / [...]

134. AR; [0,1764] g; [11,09] × [12,44] mm; 7 h; olámaný zlomek (inv. č. H5-306094)

Cach č. 562b var. (5)

Av.: jezdec na koni zprava, střílí vzad z poloviny luku bez šípu, místo poloviny luku Q. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

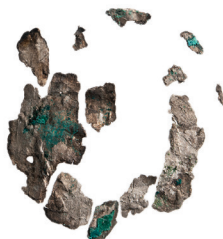
[....]WLA[.....]

Rv.: dvě poprsí zpříma nad hradbou s bránou zdobenou devítilistou květinou, poprsí vpravo s knížecí čapkou. Vnitřní obvodek perličkový, vnější hladký.

+[...]W[.....]AVS

Lit.: *Fiala 1895*, tab. XVI:4; **Cach 1972, č. 562b var.**; Šmerda 1996, č. 210b var. Pozn.: výše uvedená katalogová literatura přidělovala tento typ Vladislavovi I., nověji *Radoměský 1952*, s. 107, pozn. 194; *Hásková – Nechvátal 1993*, s. 85; *Videman et al. 2022*, s. 38, 41, 70, 78 a autoři tohoto příspěvku přiřazují tento typ Vladislavovi II. **135.** AR; 0,7861 g; 15,41 x 15,22 mm; 8,5 h; prasklý (inv. č. H5-306095)

Blíže neurčený exemplář

Av.: v obrazovém poli tři puncy větších kuliček blízko sebe, vnitřní obvodek perličkový dvojitý či v dvojrázu, z opisu čitelná dvě písmena vedle sebe **CL** či **OL**.

Rv.: tmavý povrch se znatelnou dvojitou linií (? negativní obraz obvodka líce)

136. AR; [0,0573] g; zlomky jedné mince velmi tenkého širokého střížku, ? jednostranná (inv. č. H5-306096)

Pozn.: zbytky obrazové náplně, dvojitý perlovec a široký tenký střížek naznačují, že by se mohlo jednat o blíže neurčitelný rakouský feník z tohoto období.

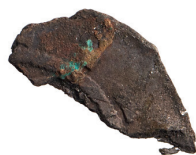
Zlomky

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

Popis: 18 zlomků mincí, především blíže neurčitelných částí okrajů
137. AR; [celkem 0,4086 g]; zlomky (inv. č. H5-306097; zvětšeno)

Komentář ke katalogu

Mince Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125)

Mince Vladislava I. z období jeho 3. vlády (1120–1125) zastoupené ve vrbenském nálezů (typy Cach č. 549, 550 a 553) nepřináší žádné nové poznatky. Pouze mince typu **Cach č. 553** patří k variantě v katalozích nepublikované, která se objevila např. v Chaurově sbírce.¹⁸ Jedná se o variantu lícního razidla, kde je pod kopyty koně navíc umístěn drak.

Vladislav I. (1109, 1110–1117, 1120–1125)		AV 01	AV 02
3. vláda 1120–1125		bez značek	pod kopyty koně drak
RV 01	bez značek	553	553 var. (a)

Mince Soběslava I. Oldřicha (1125–1140)

Z mincí Soběslava I. Oldřicha obsažených ve vrbenském nálezů (typy Cach č. 572, 574, 576, 578, 579, 580 a 584) přináší nové poznatky pouze typy Cach č. 574 a 576.

¹⁸ Polanský 2023, kat. č. 423.

Typ **Cach č. 574** není v nálezu zastoupen základní variantou, ale dvěma novými. Liší se v předmětu, který drží žehnajíc postava na rubu v pravici. Základní publikovaná varianta uvádí „državu“, varianty v tomto nálezu pak mají ratolest – var. (a) či předmět ve tvaru trojúhelníku – var. (b). Varianta (a) se vyskytla např. v Chaurově sbírce.¹⁹

Soběslav I. Oldřich (1125–1140)		AV 01
		bez značek
RV 01	država	574
RV 02	ratolest	574 var. (a)
RV 03	trojúhelníkový předmět	574 var. (b)

Jediný exemplář denáru typu **Cach č. 576** zastoupený ve vrbenském nálezu přináší variantu v ikonografii lící strany mince, kdy je berla v ruce jedné z postav nahrazena křížem na dlouhé žerdi. Tato varianta se vyskytuje např. v nálezech Nespeky II²⁰ a v Chaurově sbírce.²¹

Soběslav I. Oldřich (1125–1140)		AV 01	AV 02
		postavy s berlou a křížem	postavy s kříží
RV 01	bez značek	576	576 var. (a)

Mince Vladislava II. (1140–1158–1172)

Všechny mince Vladislava II. (1140–1158–1172) ve vrbenském nálezu pocházejí z období jeho knížecí vlády v letech 1140–1158.

Typ **Cach č. 555**, dříve připisovaný Vladislavovi I., nověji Vladislavovi II., patří stále mezi sporné ražby. Pouze souhrn vícera ne zcela přesvědčivých skutečností nám dovoluje s výhradou možného omylu se vyslovit spíše pro jeho přidělení Vladislavovi II. Typ Cach č. 555 obsahuje vrbenský nález pouze v jediném exempláři, který nepřináší žádnou novou variantu.

Typ **Cach č. 587** se vyznačuje nebývale bohatou škálou variant a značek použitých v obrazovém poli. J. Videman a kol. v nálezu Nespeky II evidují 8 variant líce a 20 variant rubu s celkovým počtem kombinací 48 v souboru 1500 ks.²² Vrbenský nález obsahuje sice pouze pět exemplářů tohoto typu, nicméně ve čtyřech variantách. Oproti popisům uvedeným ve starých katalozích mají postavy žehnajíc na lici a předávajíc praporec na rubu svatozáře, a to na všech mincích tohoto souboru. Jedná se tak s největší pravděpodobností o vyobrazení sv. Vojtěcha (Adalberta) žehnajícího knížeti a sv. Václava předávajícího knížeti praporec. Oproti variantám z pokladu Nespeky II přinášejí vrbenské mince dvě nové varianty na rubní straně, a tím i dvě nové kombinace. První (var. c) má na rubu za postavou vpravo písmena nad

¹⁹ Polanský 2023, kat. č. 445.

²⁰ Videman et al. 2022, s. 88.

²¹ Polanský 2023, kat. č. 446.

²² Videman et al. 2022, s. 129–137.

sebou SCS, druhá (var. e) má na rubu za postavou vlevo tři měsíčky. Následující tabulka koresponduje s tabulkou uváděnou v publikaci nálezu Nespeky II,²³ nereprodukuje však celou škálu variant, uvádí pouze varianty vyskytující se ve vrbenském nálezu, a oproti Nespekám II tak doplňuje dvě nové varianty rubu – č. RV 22 a RV 23.

Vladislav II. (1140–1158–1172) knížecí vláda 1140–1158		AV 01	...	AV 06
		bez značek		vpravo v poli písmeno R
RV 01	bez značek	587 var. (a) – 2x		587 var. (d)
...				
RV 22	písmena SCS nad sebou vpravo	587 var. (b)		
RV 23	tři měsíčky vlevo	587 var. (c)		

Typ **Cach č. 590** je ve vrbenském nálezu zastoupen 8 kusy a jedním zlomkem. Jeden z exemplářů nese novou rubní opisovou variantu. Oproti základnímu opisu se jménem sv. Václava je na nové variantě (a) mírně korumpovaný a částečně nedochovaný opis **+SV[.....]VNEVDVL[.]VS**. Z čitelné části rubního opisu lze vyvodit, že nese zkrácená jména českých světců sv. Václava a sv. Vojtěcha (Adalberta), resp. zkrácený a mírně korumpovaný text + S VVENCEZLAVS ET ADALBERTVS.

Vladislav II. (1140–1158–1172) knížecí vláda 1140–1158		AV 01
RV 01	[+SCSVVENCEZLAVS]	590 – 7x
RV 02	+SV[.....]VNEVDVL[.]VS	590 var. (a) – 1x
RV ?	?	590 (?) – 1x

Typ **Cach č. 593** přítomný v jediném kusu je jednou ze dvou variant tohoto typu, a to variantou základní bez značek (typ Cach č. 593ab).

Typ **Cach č. 597** se ve vrbenském nálezu vyskytuje v pěti kusech. Všechny exempláře jsou variantami typu Cach č. 597b s písmenem A mezi postavami na rubu. Varianta č. 1 má pod písmenem A mezi postavami jeden bod, varianta č. 2 dva body.

Zatímco varianta s jedním bodem je známa jako standardní (středový bod, považovaný za vpich po kružítku při tvorbě razidel, se z tohoto důvodu často jako značka nepočítá), varianta se dvěma body nebyla dosud zaznamenána. Nález Vrbno tak rozšiřuje škálu pěti rubních variant zaznamenaných v nálezu Nespeky II o jednu na celkových šest. Rubní strany všech tří exemplářů varianty č. 2 vrbenského nálezu jsou vyraženy ze stejného razidla.

²³ Videman et al. 2022, s. 130.

Vladislav II. (1140–1158–1172) knížecí vláda 1140–1158 rubní varianty typu Cach č. 597 s opisem SCS WENC E ADALB E		AV 01	AV 02
		bez značek	bod nad koněm
RV 01	A mezi postavami [a 1 bod uprostřed]	597b var. (1) – 2x	
RV 02	R mezi postavami		
RV 03	R mezi postavami a bod pod cimbuřím		
RV 04	V mezi postavami		
RV 05	V mezi postavami a bod vpravo		
RV 06	A mezi postavami a 1 [resp. 2] body uprostřed	597b var. č. 2 – 3x	

Typ **Cach č. 598** se ve vrbenském nálezu objevil v deseti kusech. Dosavadní katalogy nerozlišovaly žádné varianty, vrbenské exempláře přinášejí čtyři kombinace tří lícních a tří rubních variant. Zajímavá je varianta c, na které je plášť jezdce ztvárněný podobně jako na denárech Přemysla I. Otakara typu Cach č. 657 a 658.

Vladislav II. (1140–1158–1172) knížecí vláda 1140–1158		AV 01	AV 02	AV 03
		vpravo bod	bez značek	vpravo křížek
RV 01	za jezdce poprsí zprava z obloučku	598 var. (a) – 3x	598 var. (b) – 3x	
RV 02	za jezdce vlající plášť		598 var. (c) – 1x	
RV 03	za jezdce šesticípá hvězda			598 var. (d) – 3x

Typ **Cach č. 562**, dříve připisovaný Vladislavovi I., nyní Vladislavovi II., se vyskytuje ve větším počtu (82 ks) pouze ve vrbenském nálezu. V rozsáhlých nespeckých nálezech zastoupen nebyl. Typ byl zaznamenán v přehledových katalozích ve třech variantách rubní strany. Vrbenský nález přináší sedm variant lící strany a šest variant strany rubní (sedmá varianta rubní strany byla zaznamenána v Chaurově sbírce).²⁴ Dohromady se jedná o 11, resp. včetně Chaurova exempláře o 12 obrazových kombinací. Nejpočetnější skupina základní varianty je v katalogu členěna podle rozpoznatelných opisových variant na líci (DVXVVL, DVXVVL, ...VXL, nerozpoznatelné). Jako rozeznávací znaménko variant nebyl použit bod uprostřed rubního obrazu. Jedná se o pozůstatek vpichu kružítka při tvorbě razidel a definuje tak nikoli varianty typu, ale až samotná razidla, kdy se umístění bodu vpravo, vlevo či ve středu žerdi kříže opakuje v rámci všech variant.

²⁴ Polanský 2023, s. 271, č. 440.

Vladislav II. (1140–1158–1172) knižecí vláda 1140–1158		AV 01	AV 02	AV 03	AV 04	AV 05	AV 06	AV 07
		bez značek	1/2 luku, tětivy a bez šípu	bod za hlavou	bod pod koněm	1/2 luku a bez šípu	1/2 luku, bez šípu, s krouž- kem	1/2 luku, bez šípu, s Q
RV 01	bez značek	562	562 var. 1	562 var. 2	562a var. 3			
RV 02	E po obou stranách				562a var. 1			
RV 03	E po obou stranách a I pod hradbou				562a var. 2			
RV 04	osmilistá květina				562b var. 1	562b var. 2	562b var. 4	
RV 05	osmilistá květi- na a dva body					562b var. 3		
RV 06	devítistá květina							562b var. 5
RV 07	[jen středový bod]					Chaura 440		

Vrbenský nález přináší další podpůrné argumenty pro přidělení typu Cach č. 562 Vladislavovi II. Předně je to charakter a fabrika mince blízká typům Cach č. 596 až 598. Tematicky jde o použití koně na jedné a poprsí sv. Václava a sv. Vojtěcha (Adalberta) na druhé straně mince jako u typů Cach č. 596 a 597. Ikonograficky se jedná o samotné provedení koně v jeho detailech, použití náhradních motivů či doplňkových značek v poli (květina, kroužek, bod, I) podobně jako na jiných typech denárů Vladislava II. nejen z tohoto nálezu. Epigraficky pak o provedení samotných liter, kdy se tvar písmena A v opisových legendách denárů typu Cach č. 562 shoduje s tvarem písmene A na jedné z variant typu Cach č. 598 (kat. č. 45). Uvedené skutečnosti tak naznačují, že typ Cach č. 562 mohl být ražen na konci knížecí vlády Vladislava II. v časové blízkosti typů Cach č. 596–598.

Tab. 1. Metrologie denárů z nálezů Vrbno (okr. Mělník) 1966

Kat. č.	Inv. č.	Hmotnost (g)	Rozměry (mm)	Osa (h)	Cach č.
1.	H5-305961	[0,6124]	[16,52] × 17,22	12	549
2.	H5-305962	0,7261	16,44 × 16,19	1	550
3.	H5-305963	[0,6916]	17,26 × [16,42]	2	553
4.	H5-305964	[0,6988]	16,81 × 16,71	7	572
5.	H5-305965	[0,7064]	17,21 × 17,08	3	574
6.	H5-305966	[0,6512]	[16,31] × 16,75	1	574
7.	H5-305967	[0,6179]	[15,86] × 16,54	9	574
8.	H5-305968	0,8176	17,71 × 17,22	9	574
9.	H5-305969	[0,6033]	[17,92] × 18,11	9	576
10.	H5-305970	[0,6534]	[16,11] × [16,41]	2,5	578
11.	H5-305971	[0,6277]	17,27 × [15,98]	6,5	578
12.	H5-305972	[0,6111]	16,28 × 16,48	11	578
13.	H5-305973	[0,6003]	[15,75] × [16,41]	12	578
14.	H5-305974	[0,5749]	16,96 × [15,34]	10,5	578
15.	H5-305975	[0,5553]	17,23 × 17,19	11	578
16.	H5-305976	[0,5386]	[15,11] × [15,81]	2,5	578
17.	H5-305977	[0,5231]	[15,51] × 17,04	12	578
18.	H5-305978	[0,5146]	17,33 × [15,92]	5,5	579
19.	H5-305979	[0,3901]	[14,91] × [16,12]	4	580
20.	H5-305980	[0,6833]	17,58 × 17,01	10,5	584
21.	H5-305981	[0,6453]	18,33 × 17,93	0,5	584
22.	H5-305982	[0,5406]	[16,61] × 17,24	2,5	584
23.	H5-305983	[0,4494]	16,09 × 15,86	6	584
24.	H5-305984	[0,8056]	[15,75] × 16,79	2,5	555
25.	H5-305985	[0,6249]	[14,79] × 16,05	11	587
26.	H5-305986	[0,4274]	[15,79] × [14,81]	11	587
27.	H5-305987	0,7621	16,28 × 16,04	11	587
28.	H5-305988	[0,6177]	16,58 × 15,61	8	587
29.	H5-305989	0,7315	16,19 × 17,06	9	587
30.	H5-305990	0,7444	16,27 × 16,89	9,5	590
31.	H5-305991	0,7314	16,51 × 16,36	12	590
32.	H5-305992	0,7004	15,84 × 16,01	2	590
33.	H5-305993	0,6474	16,11 × 16,46	6	590
34.	H5-305994	0,6315	17,06 × 16,62	9	590
35.	H5-305995	0,6227	16,21 × 16,42	6	590
36.	H5-305996	[0,6161]	16,21 × [15,41]	1	590
37.	H5-305997	[0,6146]	[16,01] × 17,24	7,5	590
38.	H5-305998	[0,1321]	[10,85] × [11,24]	12	590
39.	H5-305999	[0,2902]	15,47 × [15,07]	3,5	593
40.	H5-306000	[0,9175]	16,17 × [15,77]	7,5	597
41.	H5-306001	0,7365	16,56 × 17,02	10	597
42.	H5-306002	[0,6028]	17,07 × [15,17]	4	597
43.	H5-306003	[0,6015]	[15,92] × 17,01	5	597
44.	H5-306004	0,4919	15,36 × 16,19	3	597
45.	H5-306005	0,8954	16,91 × 16,71	5,5	598

46.	H5-306006	0,6927	16,25 × 16,51	2	598
47.	H5-306007	[0,5151]	14,66 × 15,17	7	598
48.	H5-306008	[0,7103]	17,17 × 17,12	1	598
49.	H5-306009	0,6571	15,74 × 15,95	8	598
50.	H5-306010	0,5859	16,54 × 16,16	4,5	598
51.	H5-306011	0,5203	15,97 × 16,13	6	598
52.	H5-306012	[0,6059]	17,23 × 17,06	1,5	598
53.	H5-306013	[0,4085]	[15,59] × [14,68]	7,5	598
54.	H5-306014	[0,3687]	[15,74] × [14,76]	2,5	598
55.	H5-306015	0,8771	14,83 × 15,32	7	562
56.	H5-306016	0,8608	15,53 × 15,33	6	562
57.	H5-306017	0,8107	15,44 × 14,73	9	562
58.	H5-306018	[0,7472]	16,32 × 16,71	12	562
59.	H5-306019	0,7458	16,01 × 16,29	6,5	562
60.	H5-306020	[0,7408]	[15,94] × 15,24	4	562
61.	H5-306021	0,7086	15,76 × 16,11	6	562
62.	H5-306022	0,7001	15,33 × 15,28	4,5	562
63.	H5-306023	0,6897	16,55 × 16,01	9,5	562
64.	H5-306024	[0,6881]	16,45 × [14,85]	5,5	562
65.	H5-306025	0,6849	15,87 × 15,83	3,5	562
66.	H5-306026	[0,6767]	15,93 × 16,07	6,5	562
67.	H5-306027	0,6689	15,82 × 16,06	6,5	562
68.	H5-306028	0,6537	16,23 × 16,82	0,5	562
69.	H5-306029	0,6385	16,29 × 15,91	7,5	562
70.	H5-306030	0,6269	16,23 × 15,99	3,5	562
71.	H5-306031	0,6256	16,02 × 15,84	3	562
72.	H5-306032	0,6246	15,94 × 16,58	6,5	562
73.	H5-306033	0,6129	15,29 × 15,48	3	562
74.	H5-306034	[0,6087]	15,48 × 15,31	4,5	562
75.	H5-306035	0,6081	15,38 × 15,26	10	562
76.	H5-306036	[0,6001]	16,61 × 15,41	7	562
77.	H5-306037	[0,5947]	15,79 × 15,95	11	562
78.	H5-306038	[0,5649]	15,72 × 15,81	0,5	562
79.	H5-306039	[0,5111]	16,56 × 16,18	1	562
80.	H5-306040	[0,5056]	15,55 × 16,34	10,5	562
81.	H5-306041	[0,4932]	15,13 × [14,09]	3,5	562
82.	H5-306042	[0,7592]	15,68 × 15,74	3	562
83.	H5-306043	[0,7131]	16,42 × 16,38	11	562
84.	H5-306044	0,6999	15,83 × 16,41	10	562
85.	H5-306045	0,5978	16,33 × 16,06	12	562
86.	H5-306046	[0,5844]	15,71 × 16,07	8,5	562
87.	H5-306047	0,5626	14,42 × 14,33	4	562
88.	H5-306048	[0,5449]	16,01 × 16,65	9	562
89.	H5-306049	[0,5437]	15,78 × 15,81	4	562
90.	H5-306050	[0,6228]	15,68 × 16,42	4,5	562
91.	H5-306051	0,8526	15,81 × 15,91	3,5	562
92.	H5-306052	0,8454	16,54 × 15,91	11,5	562

93.	H5-306053	0,8331	15,51 × 15,47	7,5	562
94.	H5-306054	0,8189	16,12 × 15,87	1,5	562
95.	H5-306055	[0,7519]	15,99 × 15,97	5	562
96.	H5-306056	0,7148	16,26 × 16,01	7,5	562
97.	H5-306057	[0,7094]	15,78 × 15,98	5,5	562
98.	H5-306058	0,7087	15,58 × 16,11	11	562
99.	H5-306059	0,7049	15,14 × 15,54	10,5	562
100.	H5-306060	0,6909	15,71 × 15,84	7	562
101.	H5-306061	0,6682	15,84 × 16,19	11	562
102.	H5-306062	0,6661	15,87 × 15,57	12	562
103.	H5-306063	[0,6311]	[14,92] × 15,79	0,5	562
104.	H5-306064	[0,6259]	16,29 × [15,32]	11	562
105.	H5-306065	[0,6012]	17,34 × [16,02]	11	562
106.	H5-306066	[0,5969]	16,53 × 15,53	10,5	562
107.	H5-306067	[0,5872]	15,59 × [15,25]	1	562
108.	H5-306068	0,5183	15,26 × 14,92	7,5	562
109.	H5-306069	[0,5091]	14,51 × 15,34	8,5	562
110.	H5-306070	[0,1849]	[10,61] × [9,57]	7,5	562
111.	H5-306071	[0,1581]	[11,28] × [9,73]	12	562
112.	H5-306072	[0,1035]	[8,06] × [8,84]	12	562
113.	H5-306073	[0,0126]	[] × []		562
114.	H5-306074	[0,6756]	[15,85] × 16,66	6	562
115.	H5-306075	[0,4846]	15,89 × 15,41	6	562
116.	H5-306076	0,6234	15,71 × 15,89	7,5	562
117.	H5-306077	[0,4494]	[14,76] × [14,12]	8	562
118.	H5-306078	0,6689	16,31 × 15,63	10	562
119.	H5-306079	0,5641	14,21 × 14,89	10,5	562
120.	H5-306080	0,5027	16,13 × 15,88	3,5	562
121.	H5-306081	[0,4902]	14,18 × 14,31	7,5	562
122.	H5-306082	[0,4137]	[13,57] × 15,62	11	562
123.	H5-306083	[0,3713]	[14,37] × [16,21]	7	562
124.	H5-306084	[0,3172]	[12,97] × [14,61]	1	562
125.	H5-306085	[0,5722]	[14,99] × [15,47]	1	562
126.	H5-306086	[0,3968]	16,12 × [13,16]	3	562
127.	H5-306087	[0,7693]	16,53 × 16,31	6	562
128.	H5-306088	[0,5898]	16,34 × 14,83	9,5	562
129.	H5-306089	[0,5131]	15,51 × 16,26	6	562
130.	H5-306090	[0,4868]	15,93 × [15,46]	8,5	562
131.	H5-306091	0,5872	16,01 × 15,75	4,5	562
132.	H5-306092	[0,5321]	[14,41] × [14,14]	7	562
133.	H5-306093	[0,4988]	[15,11] × 15,55	2,5	562
134.	H5-306094	[0,1764]	[11,09] × [12,44]	7	562
135.	H5-306095	0,7861	15,41 × 15,22	8,5	562
136.	H5-306096	[0,0573]			?
137.	H5-306097	[0,4086]			?

K otázce časového zařazení ražby denárů typů Cach č. 554–562

Denárový nález odkrytý v roce 1966 ve Vrbně a uložený v úplnosti ve sbírkách Národního muzea patří mezi typově širokospektré nálezové celky, shromažďované pravděpodobně v delším časovém úseku. Překvapuje mimořádnou šíří a početností zastoupených denárových typů (17), kterými se podobá některým dalším českým hromadným nálezům ukrytým v průběhu 20.–50. let 12. století, jako jsou Senice 1887 (19 typů), Hodousice 1931 (18 typů), Běšínov 1927 (17 typů), Litoměřice 18. století (21 typů), Nespeky II 2011 (20 typů), či Praha – Štěpánská 1930 (14 typů).²⁵

V nálezovém celku z Vrbna jsou zastoupeny jednotlivými exempláři denárové typy ražené Vladislavem I. v letech 1120–1125 (Cach č. 549, 550 a 553), většina denárových typů ražených Soběslavem I. Oldřichem v letech 1125–1140 a v relativně vyšším počtu exemplářů denárové typy ražené v období knížecí vlády Vladislava II. v letech 1140–1158. Nejmladší mince nálezového souboru představují denáry Vladislava II. typu Cach č. 598, ražené nedlouho před jeho královskou korunovaci v roce 1158. Nalezený soubor nám tak průřezově dokumentuje českou mincovní produkci v rozpětí přibližně čtyřiceti let.

Nejpočetněji zastoupeným typem nálezového souboru z Vrbna jsou denáry typu Cach č. 562 (82 ks, 60,3 % nálezového celku), řazené obecně používanou referenční literaturou mezi ražby Vladislava I. Mince byla poprvé popsána a vyobrazena Mikulášem Adauktem Voigtem na základě exempláře z nálezu odkrytého v 60. letech 18. století v okolí Litoměřic.²⁶ Její zařazení mezi ražby Vladislava I. sice zůstalo v platnosti až do současnosti, zároveň se však v souvislosti s nově odkrývanými hromadnými nálezy začaly objevovat pochybnosti o správnosti takového přiřazení. Na základě sporného zastoupení denáru tohoto typu v nálezu Vilémov 1862, ukrytého po roce 1172, připustil Eduard Fiala možnost jeho zařazení mezi ražby Vladislava II.²⁷ Jednoznačněji se pak v přidělení denárů typu Cach č. 562 knížecí vládě Vladislava II. vyslovil na základě rozboru nálezu Neustupov 1914 Pavel Radoměřský.²⁸ Mimořádné početní zastoupení denárů tohoto typu v nálezovém souboru Vrbno 1966 pak vedlo Jarmilu Háskovou k úvaze, že „vysvětlení této anomálie, jak se zdá, mohlo spočívat ve špatném zařazení příslušného typu Cach č. 562 Vladislavovi I. místo Vladislavovi II.“.²⁹ K názoru o přidělení denárů typu Cach č. 562 Vladislavu II. se jednoznačně přiklonili autoři kolektivní práce věnova-

²⁵ Ke složení uvedených hromadných nálezů podrobněji v komentáři k tabulce č. 1.

²⁶ Voigt 1771, s. 435, č. 9, tab. XVII/9.

²⁷ „Denár pochází prý (dle sdělení p. Em. Mikše) z nálezu vilémovského, dle kteréž okolnosti by ovšem musil vládě Vladislava II. připsán býti; jest však díla jiného než denáry vilémovské a proto ku konečnému určení třeba nového nálezu vyčkati.“ (Fiala 1895, s. 362, č. 1585).

²⁸ „O typu XVI. 4 [Cach č. 562], který známe z nálezu vilémovského a z nálezu neustupovského, soudím, že je typem mincí Vladislava II. Tuto domněnku, kterou vyslovil již Fiala, pojednává o tomto typu složení neustupovského nálezu plně potvrdilo. Rovněž jakost tohoto typu – 180/1000 – kterou nám prozradila přesná analytická zkouška mincovního kovu, klade mince typu F XVI. 4 [Cach č. 562] do let vlády Vladislava II.“ (Radoměřský 1952, s. 107, pozn. 194). „Vskutku představuje nález neustupovský svým složením, vedle nálezu vilémovského bezpečný důkaz, že denáry typu F XVI. 4 [Cach č. 562] nenáleží Vladislavovi I. nýbrž až Vladislavovi II.“ (Radoměřský 1962, s. 122).

²⁹ Hásková – Nechvátal 1993, s. 85.

né rozboru hromadného nálezu Nespeky II 2011 a otázkám českého mincovnictví 11. a 12. století.³⁰

Pochyby o správnosti určení emitenta vyvolává již po desetiletí, vedle denárů typu Cach č. 562, rovněž skupina denárů typů Cach č. 554–561, mezi které náleží rovněž jeden exemplář denáru typu Cach č. 555, zastoupený v nálezu Vrbno 1966. Pochyby o jejich přidělení do závěru třetí vlády Vladislava I. (1120–1125), nebo do počátečního období knížecí vlády Vladislava II. (1140–1158) vyslovil P. Radoměřský v roce 1952. Ve své práci zdůraznil jejich ikonografické a metrologické odlišnosti od předchozích denárových typů Vladislava I., ražených po roce 1120.³¹ Jejich ražbu umístil sice na samotný sklonek vlády Vladislava I., tj. před rok 1025, zároveň však připustil, alespoň u některých z nich, jejich možné přiřazení mezi ražby Vladislava II.³² Svě názory upřesňoval při novém rozboru nálezu z Prahy – Štěpánské ulice 1930.³³ Nejistotu v definitivním přidělení denárových typů Cach č. 554–562 vyjadřují nejlépe jeho slova: „*Chronologie posledních ražeb Vladislava I., vinou nejistoty v přidělení některých mincovních typů Vladislavovi I. či Vladislavovi II., je doposud vzdálena stadia, jež by bylo možno pokládat za pevné.*“³⁴ Ke změně určení emitenta denárových typů Cach č. 554–562 ve prospěch Vladislava II. se jednoznačně postavili teprve autoři popisu a rozboru nálezu Nespeky II 2011, kteří zařadili denáry typů Cach č. 554–562 mezi nejstarší ražby z období knížecí vlády Vladislava II.³⁵ Učinili tak na základě typového složení a datace mincovních nálezů z 12. století a na základě metrologických analýz souvislých řad exemplářů jednotlivých denárových typů.

Srovnáme-li zastoupení jednotlivých denárových typů a jejich početnost v širší škále hromadných nálezů z 20.–50. let 12. století podle jejich dosud přijímané následnosti (tab. 2), narazíme na několik skutečností:

1. Denáry typů Cach č. 554–562 byly zastoupeny ve větším či menším množství pouze v hromadných nálezech ukrytých po roce 1140 (Litoměřice cca 60. léta 18. stol.; Nespeky II 2011; Praha 1 – Štěpánská ul. 1930; Vrbno 1966),³⁶ v případě denárů

³⁰ Videman et al. 2022, s. 38, 41, 70, 78. Při absenci denárů tohoto typu v nálezu Nespeky II 2011 tak autoři učinili na základě starších metrologických a materiálových analýz, publikovaných B. Nechvátalem v rámci popisu nálezu Vrbno 1966 (Nechvátal 2010).

³¹ Radoměřský 1952, s. 105.

³² Typy Cach č. 554–557: „Dobu jejich vzniku nám přibližně stanoví nález ve Štěpánské ulici a nález litoměřický, tj. nálezy, jež oba byly ukryty do země již v době vlády Vladislava II.“ (Radoměřský 1952, s. 105); typ Cach č. 558: „jeho příslušnost k ražbám Vladislava I. je vzhledem k jeho celkovému vnějšímu rázu pochybná.“ (Radoměřský 1952, s. 106).

³³ Typy Cach č. 556, 559 a 560: „nadále je lze pokládat za ražby z posledního vládního období Vladislava I., tj. ražené krátce před rokem 1125. Typy F XVI, 1 [Cach č. 559] a XVI, 6 [Cach č. 559] jsou podle současných vědomostí vůbec posledními ražbami Vladislavovými.“ (Radoměřský 1960a, s. 71); Cach č. 554: „Pokládám za zcela nemožné, aby šlo o ražbu Vladislava I. Jde zjevně o typ vybýjený po roce 1140, tedy o mincovní typ Vladislava II.“ (Radoměřský 1960a, s. 71).

³⁴ Radoměřský 1960b, s. 71.

³⁵ Videman et al. 2022, a. 41, 76, 102–117, 127–128.

³⁶ V případě nálezu Nespeky II 2011 je třeba vzít v potaz nejistotu týkající se nálezových okolností, a tím i jeho sníženou výpovědní hodnotu (Videman et al. 2022, s. 11).

typu Cach č. 562 i po roce 1158 (Neustupov 1914; Libotov 1941), resp. po roce 1173 (Vilémov 1862).

2. V nálezech se zastoupením denárových typů Cach č. 546–553, ražených Vladislavem I. v letech 1120–1125, a početným zastoupením denárových typů ražených Soběslavem I. Oldřichem v letech 1125–1140 (Netolice 1850, Běšínov 1927) chybí denáry typů Cach č. 554–562.

3. V případě hromadných nálezů s početnějším zastoupením denárových typů (Litoměřice cca 60. léta 18. stol. Nespeky II 2011, Praha – Štěpánská 1930) chybí návaznost zastoupených souborů denárů typů Cach č. 554–562 na denárové typy Cach č. 546–553, ražené Vladislavem I. v letech 1120–1125. Jedinou výjimkou je hromadný nález Vrbno 1966, ve kterém však nejpočetnější složku tvoří denáry typu Cach č. 562, náležející do souboru denárů typů Cach č. 554–562.

4. V nálezu Neustupov 1914 jsou zastoupeny denáry typu Cach č. 562 (17 ks, 13,5 % nálezového celku) a denárové typy Vladislava II. z období knížecí i královské vlády. Chybí zde ale denárové typy ražené v období vlády Soběslava I. Oldřicha. Podobně je tomu u nálezu Vilémov 1862?, ve kterém byl pravděpodobně zastoupen jeden exemplář denáru typu Cach č. 562 a zcela jistě denárové typy ražené v průběhu knížecí i královské vlády Vladislava II., chybí však zcela denárové typy, ražené v období vlády Soběslava I. Oldřicha.

Uvedené skutečnosti podporují závěry, uvedené v souborné práci autorů popisu a rozboru nálezu Nespeky II 2011.³⁷ Promítneme-li změnu datování a změnu emitenta denárů typů Cach č. 554–562 do přehledu hromadných nálezů, ukrytých v průběhu 20. – 50. let 12. století (tab. 2), vytváří nám následnost v nich zastoupených denárových typů logičtější řetězce. I přesto však zůstává řada otázek, volajících po relevantní a podrobněji zdůvodněné odpovědi. Jednou z nich je malá průkaznost dosud provedených metrologických a materiálových analýz.³⁸ Další otázkou je pak zdůrazňovaná, ale podrobněji neprokázaná ikonografická odlišnost skupiny denárů typů Cach č. 554–562 od ražeb Vladislava I. z období let 1120–1125,³⁹ či naopak ikonografická příbuznost a společný charakter písma opisových legend uvedené skupiny denárových typů.⁴⁰

V relativní úplnosti dochovaný hromadný nález odkrytý v roce 1966 ve Vrbně u Mělníka významným způsobem rozšiřuje počet dosud publikovaných hromadných nálezů uložených v letech knížecí vlády Vladislava II., tj. 1140–1158. Nedává

³⁷ Videman et al. 2022, s. 76.

³⁸ Radoměský 1952, s. 135–137; Videman et al. 2022, s. 40–41.

³⁹ „Mezi lety 1120–1125, a to nejspíše již na samém sklonku vlády Vladislava I. vznikla skupina denárů, ikonograficky i metrologicky podstatně odlišná od předchozích. Tuto skupinu tvoří typy F. XV. 5 [Cach č. 557], 24 [Cach č. 554], 25 [Cach č. 555], 26 [Cach č. 556], 27 [Cach č. 556], jež jsou si velmi blízké vahou, jakostí i technikou provedení.“ (Radoměský 1952, s. 105).

⁴⁰ Videman et al. 2022, s. 76, 105.

nám sám o sobě jednoznačnou odpověď na otázku časového zařazení ražby denárů typů Cach č. 554–562. V rámci srovnání s typovým složením dalších hromadných nálezů ukrytých nedlouho před rokem 1158 (Litoměřice cca 60. léta 18. stol.) nebo brzy po něm (Neustupov 1914, Libotov 1941) nám však potvrzuje správnost zařazení denárů typu Cach č. 562 mezi ražby z období knížecí vlády Vladislava II. (1140–1158).

Tab. 2.

Cach č.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
starší	ano	ano		ano	ano			ano	ano							
Vladislav I. (1120–1125)																
546	16			1												
547	59	1														
548	1															
549			219	9	140						1					
550		19	37	2							1					
551			657	72	53											
552			13		70											
553				1	92						1					
554						?		10	1	13						
555						1		16	1		1					
556						10		9	300/400	1						
557								11	300/400							
558						11		14	desítky							
559							34	8	8	1						
560								14		1						
561							1	8	5							
562								1			82			17		3
Soběslav I. Oldřich (1125–1140)																
570				3												
572				56	201			2			1					
574				2	24						4					
575				3	2			1		1						
576					34			1	1	194	1					
577					2		3	13	desítky							1
578					63			12	1	57	8					1
579					92			1		2	1					
580					92			9	2	113	1		/			
581								11	3							
582					95			5	několik							1
583					29											
584					45				1	2	4					
585					19											
Vladislav II. (1140–1158)																
587									ca 1500		5					
589								6	1	147						
590									1	1	9	/	25		/	

592																	13		
593											1	/					77	/	5
594								7	1	3			/						
597								6	desítky		5	/	/					/	
598										1	10								1
Vladislav II. (1158–1172)																			
600												/	/					/	
602																		?	
603																		/	
604																	19	/	
608																			3
611																		?	2
615																			4

Tab. 3

Cach č.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
starší	ano	ano		ano	ano			ano	ano							
Vladislav I. (1120–1125)																
546	16			1												
547	59	1														
548	1															
549			219	9	140						1					
550		19	37	2							1					
551			657	72	53											
552			13		70											
553				1	92						1					
Soběslav I. Oldřich (1125–1140)																
570				3												
572				56	201			2			1					
574				2	24						4					
575				3	2			1		1						
576					34			1	1	194	1					
577					2		3	13	desítky							1
578					63			12	1	57	8					1
579					92			1		2	1					
580					92			9	2	113	1		/			
581								11	3							
582					95			5	několik							1
583					29											
584					45				1	2	4					
585					19											
Vladislav II. (1140–1158)																
554						?		10	1	13						
555						1		16	1		1					
556						10		9	300/400	1						
557								11	300/400							
558						11		14	desítky							

559							34	8	8	1						
560								14		1						
561							1	8	5							
562								1			82			17		3
587									ca 1500		5					
589							6	1	147							
590									1	1	9	/	25		/	
592														13		
593											1		/	77	/	5
594							7	1	3			/				
597							6	desítky			5	/	/		/	
598									1	10						1
Vladislav II. (1158–1172)																
600												/	/		/	
602															?	
603															/	
604														19	/	
608																3
611															?	2
615																4

Komentář k tabulkám č. 2 a 3

1. Senice (okr. Nymburk) 1887 – po r. 1120; Fiala 1887

Z náleзовého celku obsahujícího okolo tisíce mincí popsal E. Fiala 854 denárů Bořivoje II. (1101–1107, 1009–1110, 1117–1120) typů Cach č. 415 (1), 418 (1), 419 (8), 421 (8), 422 (1), 423 (32), 424 (320), Svatopluka I. (1107–1109) typu Cach č. 460 (6), a Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 534 (8), 535 (1), 536 (1), 539 (1), 542 (2), 543 (329), 544 (2), 545 (57), 546 (16), 547 (59), 548 (1).

Literatura: *Anonym 1887; Fiala 1887; Fiala 1888; Fiala 1891*, s. 80, pozn. 91; *Fiala 1895*, s. 185, č. 111; *Radoměský 1952*, s. 100; *Nálezy II/1*, s. 37, č. 1556; *Cach 1972*, s. 75, č. 305; *Videman et al. 2022*, s. 64, č. I.7.

2. Hodousice (okr. Klatovy) 1931 – po r. 1120; Radoměský 1952

Z náleзовého celku obsahujícího 565 mincí popsal P. Radoměský 495 českých denárů a 69 cizích mincí (z toho 68 jihoněmeckých širokých feniků). Českou složku nálezu tvořily denáry Vratislava II. (1061–1092) typu Cach č. 354 (2), Břetislava II. (1092–1100) typů Cach č. 388 (2), 389 (2), 390 (26), Bořivoje II. (1101–1107, 1109–1110, 1117–1120) typů Cach č. 413 (5), 415 (127), 416 (4), 418 (120), 419 (9), 420 (1), 421 (8), 423 (14), 424 (3), Svatopluka I. (1107–1109) typů Cach č. 460 (84), 461 (67) a Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 545 (1), 547 (1) a 550 (19).

Literatura: *Radoměský 1952*, s. 7–31; *Nálezy II/1*, s. 38, č. 1561; *Cach 1972*, s. 60, č. 208; *Militký 2023; Videman et al. 2022*, s. 65, č. I.8.

3. Hodkov (okr. Kutná Hora) **1961** – po r. 1120; *Radoměský 1964*

V rámci v úplnosti zachovaného nálezového celku popsal P. Radoměský 926 českých denárů Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 549 (219), 550 (37), 551 (657) a 552 (13).

Literatura: *Radoměský 1964*; *Cach 1972*, s. 60, č. 207; *Videman et al. 2022*, s. 66, č. I.11.

4. Netolice (okr. Prachatice) **1850** – po r. 1125; *Fiala 1895*, s. 192, č. 123

Z nálezového celku obsahujícího okolo 200 mincí popsal E. Fiala 155 denárů Bořivoje II. (1101–1107, 1109–1110, 1117–1120) typu Cach č. 417 (2), Svatopluka I. (1107–1109) typu Cach č. 461 (2), Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 534 (1), 544 (1), 546 (1), 549 (9), 550 (2), 551 (72), 553 (1) a Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 570 (3), 572 (56), 574 (2) a 575 (3).

Literatura: *Fiala 1891*, s. 117, pozn. 107–116 (Maierhof Schwarzenberg); *Fiala 1895*, s. 192, č. 123 (Dvůr Schwarzenberg u Netolic); *Radoměský 1952*, s. 104; *Nálezy II/1*, s. 41, č. 1581; *Cach 1972*, s. 66, č. 244; *Videman et al. 2022*, s. 72, č. II.4.

5. Běšínov (dvůr, k.ú. Ždánice u Kouřimi, okr. Kolín) **1927** – před r. 1140; *Ječný, J. 1929*

Z nálezového celku obsahujícího okolo 1350 mincí popsal J. Ječný 1071 denárů Bořivoje II. (1101–1107, 1109–1110, 1117–1120) typu Cach č. 424 (18), Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 549 (140), 551 (53), 552 (70), 553 (92) a Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 572 (201), 574 (24), 575 (2), 576 (34), 577 (2), 578 (63), 579 (92), 580 (92), 582 (95), 583 (29), 584 (45), 585 (19).

Literatura: *Ječný 1929*; *Chaura 1934*; *Radoměský 1952*, s. 100, 104; *Nálezy II/1*, s. 41, č. 1579; *Cach 1972*, s. 56, č. 180; *Videman et al. 2022*, s. 68, č. II.4 (5).

6. Čechy před 1895 – po r. 1140; *Fiala 1895*, 194; 361, č. 1547, 1552–1560, 1568–1578; 522, č. 2939

V části hromadného nálezu identifikovaného E. Fialou ve sbírkách Národního muzea byly zastoupeny denáry Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 555 (1), 556 (10) a 558 (11). Součástí nálezového celku mohly být rovněž dva exempláře denárů téhož panovníka typu Cach č. 554 (*Fiala 1895*, s. 522, č. 2937–2938).

Literatura: *Fiala 1895*, s. 194, č. 126; *Nálezy II/1*, s. 45, č. 1602.

7. Praha – okolí před 1920 – po r. 1140; *Chaura 1922*

Z nálezového celku obsahujícího neznámý počet mincí popsal K. Chaura 38 exemplářů denárů Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typu Cach č. 577 (2+1) a Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 559 (28+6) a 561 (1).

Literatura: *Chaura 1922*; *Radoměský 1952*, s. 106; *Radoměský 1955*, s. 32; *Nálezy II/1*, s. 42, č. 1582; *Cach 1972*, s. 72, č. 288; *Videman et al. 2022*, s. 69, č. III.1.

8. Litoměřice cca 60. léta 18. století – před r. 1158; Lukas 2022

Z nálezového celku obsahujícího neznámý počet mincí získal jeho převážnou část litoměřický biskup Emanuel Arnošt z Valdštejna (1716–1789). V rukopisném katalogu jeho numismatické sbírky je popsáno 135 denárů Bořivoje II. (1101–1107, 1109–1110, 1117–1120) typu Cach č. 421 (3), Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 572 (2), 575 (1), 576 (1), 577 (13), 578 (12), 579 (1), 580 (9), 581 (11) a 582 (5) a Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 554 (10), 555 (16), 556 (9), 557 (11), 558 (14), 559 (8), 560 (14), 561 (8), 562 (1) a 597 (6).

Literatura: Voigt 1771, s. 343–347, tab. XVII/1–14; Fiala 1895, s. 193, č. 124; Nálezy II/1, s. 44, č. 1594; Cach 1972, s. 64, č. 231; Lukas 2022; Videman et al. 2022, s. 70, č. III.4.

9. Nespeky II (okr. Benešov) 2011 (nádobka č. 1) – před r. 1158; Videman et al. 2022

Z nálezového celku obsahujícího 3500–4000 mincí popsali J. Videman a kol. vedle jednotlivých moravských a bavorských ražeb české denáry Vratislava II. (1061–1092) typu Cach č. 354 (ca 1000), Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 576 (1), 577 (desítky), 578 (1), 580 (2), 581 (3), 582 (několik), 584 (1) a Vladislava II. (1140–1158–1072) typů Cach č. 554 (1), 555 (1), 556 (300–400), 557 (300–400), 558 (desítky), 559 (8), 561 (5), 587 (ca 1500), 589 (1), 590 (1), 594 (1) a 597 (desítky). Bližší okolnosti odkrytí hromadného nálezů zůstávají nejasné.

Literatura: Videman et al. 2022.

10. Praha 1, Štěpánská 1930 – před r. 1158; Radoměřský 1960a

Z valné části zachovaný hromadný nálezy uložený ve sbírkách Národního muzea obsahoval 537 denárů Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 575 (1), 576 (194), 578 (57), 579 (2), 580 (113), 584 (2) a Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 554 (13), 556 (1), 559 (1), 560 (1), 589 (147), 590 (1), 594 (3) a 598 (1). Počty exemplářů v nálezů zastoupených denárových typů vycházejí z popisu P. Radoměřského⁴¹ a ze seznamu 17 denárů, vystavených v prostorách Svazu živnostenských záložen v Praze a posléze ztracených⁴².

Literatura: Skalský 1930; Radoměřský 1955, s. 28; Nálezy II/1, s. 44, č. 1595; Radoměřský 1960a; Cach 1972, s. 71, č. 277; Videman et al. 2022, s. 70, č. III.5.

11. Vrbno (okr. Mělník) 1966 – před r. 1158; Národní muzeum

V nálezovém celku uloženém ve sbírkách Národního muzea a obsahujícím 136 mincí a mincovních zlomků jsou zastoupeny denáry Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typů Cach č. 549 (1), 550 (1), 553 (1), Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 572 (1), 574 (4), 576 (1), 578 (8), 579 (1), 580 (1), 584 (4) a Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 555 (1), 562 (82), 587 (5), 590 (9), 593 (1), 597 (5) a 598 (10).

⁴¹ Radoměřský 1960a.

⁴² Radoměřský 1960a, s. 63, pozn. 5.

Literatura: Hásková – Nechvátal 1993; Klápště 1999, s. 783, 789, 801–802; Nechvátal 2010; Videman et al. 2022, s. 70, č. III.6.

12. Praha 1, Valdštejnská 1857 – po r. 1158; Smolík 1881a, s. 203

Z nálezového celku obsahujícího „větší počet“ mincí popsal J. Smolík denáry Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 590, 597 a 600.

Literatura: Smolík 1881a, s. 203; Smolík 1881b, s. 634; Fiala 1895, s. 193–194, č. 125; Nález II/1, s. 44, č. 1596; Cach 1972, s. 71, č. 280; Videman et al. 2022, s. 71, č. IV.1.

13. Čechy před 1896 – po r. 1158; Fiala 1895, s. 371, pozn. u č. 1650

V „malém“ nálezu zakoupeném E. Fialou ve Vídni byly zastoupeny vedle moravského denáru typu Cach č. 524 české denáry Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typu Cach č. 580 a Vladislav II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 590 (25), 593, 594, 597 a 600.

Literatura: Fiala 1895, s. 371, pozn. u č. 1650; Nález II/1, s. 46, č. 1608; Cach 1972, s. 58, č. 194; Videman – Paukert 2009, s. 436, č. 37; Videman et al. 2022, s. 72, č. IV/2.

14. Neustupov (okr. Benešov) **1914** – po r. 1158; Radoměrký 1962

Z nálezového celku obsahujícího okolo 400 kusů mincí popsal P. Radoměrký 126 denárů Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 562 (17), 592 (13), 593 (77) a 604 (19), uložených ve sbírkách Národního muzea.

Literatura: Ječný 1926; Nález II/1, s. 44, č. 1597; Radoměrký 1962; Cach 1972, s. 67, č. 247; Videman et al. 2022, s. 72, č. IV.3.

15. Roztoky (okr. Praha-západ) **1861** – po r. 1158; Smolík 1881, s. 203, 635

Z nálezového celku obsahujícího „větší počet“ mincí popsal J. Smolík 170 denárů Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 590, 593, 597, 600, 603 a 604. Součástí nálezového celku mohly být rovněž denáry téhož panovníka typů Cach č. 602⁴³ a 611.⁴⁴

Literatura: Smolík 1881a, s. 203; Smolík 1881b, s. 635; Fiala 1895, s. 194, č. 127; Nález II/1, s. 44–45, č. 1598; Radoměrký 1960b, s. 20; Cach 1972, s. 75, č. 300; Videman et al. 2022, s. s. 73, č. IV.6.

16. Libotov (okr. Trutnov) **1941** – po r. 1158; Šůla 1967

Z nálezového celku obsahujícího neznámý počet mincí popsal J. Šůla 21 denárů Soběslava I. Oldřicha (1125–1140) typů Cach č. 577 (1), 578 (1), 582 (1) a Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 562 (3), 593 (5), 598 (1), 608 (3), 611 (2) a 615 (4).

⁴³ Fiala 1895, 374, č. 1683.

⁴⁴ Fiala 1895, s. 376, č. 1698.

Literatura: Radoměský 1964, s. 17, pozn. 5; Šůla 1967; Cach 1972, s. 63, č. 228b; Videman et al. 2022, s. 72–73, č. IV.5.

Nálezy nezahrnuté do tabulek č. 2 a 3:

Dolní Mokropsy I (k.ú. Černošice, okr. Praha-západ) **1861** – po r. 1109

Podle rukopisných záznamů E. Mikše ze 60. – 80. let 19. století je zřejmé, že převážnou část náleзовého celku tvořily denáry Vladislava I. typů Cach č. 534–537, ražené v letech 1110–1117. Denáry Bořivoje II. typu Cach č. 418 ražené v letech 1101–1110 byly v jím zakoupené části nálezu zastoupeny dvěma exempláři a denáry knížete Svatopluka (1107–1109) typu Cach č. 461 třemi exempláři. Zastoupení denárů typu Cach č. 557, v náleзовém celku je nejisté, a to i přes skutečnost, že jej do svých popisů nálezu zařadili E. Fiala,⁴⁵ P. Radoměský⁴⁶ a F. Cach.⁴⁷ Uvedená časová nesouvislost vedla autory poslední souborné práce o českém mincovnictví 11. a 12. století k vyřazení denárů typu Cach č. 557 z náleзовého souboru Dolní Mokropsy I,⁴⁸ což však není nezbytně nutné.

Literatura: Smolík 1881b, s. 635; Fiala 1891, s. 80, pozn. 90; Fiala 1895, s. 185, č. 108; Radoměský 1952, s. 96, 106, 118; Nálezy II/1, s. 36, č. 1553; Cach 1972, s. 58, č. 198; Videman et al. 2022, s. 62, č. I.1.

Praha, Voršilská 70. léta 19. století – po r. 1140

Okolo typového složení a doby ukrytí náleзовého souboru z Prahy – Voršilské, odkrytého při stavbě kanalizace a následně částečně rozchváceného, panují nejistoty. Jeho osudy popsal E. Fiala následovně: „Denáry tu nalezené dostaly se zčásti do musea [Národního muzea], nebyvše však popsány, většinou s ostatním tu nahromážděným materiálem se smísily; toliko něco málo kousků jako z nálezu tohoto pochodících bylo mi možno zjistiti“.⁴⁹ V nálezu byly podle jeho zjištění zastoupeny denáry typů Cach č. 540, 548, 550 z období druhé vlády Vladislava I. z let 1120–1125, a rovněž denáry typu Cach č. 556, řazené E. Fialou⁵⁰ a P. Radoměským⁵¹ mezi poslední ražby uvedeného panovníka. S tímto názorem se ztotožnil i F. Cach,⁵² který položil ukrytí náleзовého souboru do období kolem roku 1125. Nejistota ve složení a úplnosti náleзовého celku vedla autory poslední souborné práce o českém mincovnictví 11. a 12. století k nekorektnímu konstatování, že „Nález lze jen stěží použít jako součást mozaiky utvářející správný obraz datace vladislavovských denárů.“⁵³

⁴⁵ Fiala 1891, s. 80, pozn. 90; Fiala 1895, s. 185, č. 108

⁴⁶ Radoměský 1952, s. 119.

⁴⁷ Cach 1972, s. 58, č. 198.

⁴⁸ Videman et al. 2022, s. 62, č. I.1.

⁴⁹ Fiala 1895, s. 187.

⁵⁰ Fiala 1895, s. 361, č. 1548.

⁵¹ Radoměský 1960, s. 71.

⁵² Cach 1972, s. 71, č. 281.

⁵³ Videman et al. 2022, s. 71 č. III.A.1.

Literatura: *Fiala 1891*, s. 92, pozn. 95; *Fiala 1895*, s. 187, č. 115; *Radoměrský 1955*, s. 27; *Nálezy II/1*, s. 40, č. 1571; *Cach 1972*, s. 71, č. 281; *Videman et al. 2022*, s. 71, č. III.A.1.

Praha, Opatovická 1875 – po r. 1140

Rozchvácený nález známe pouze z popisu jeho malé části. Podle údajů J. Smolika obsahoval nálezový celek denáry Vladislava II. (1140–1158–1172) typů Cach č. 557 a 589. Zastoupení stejných typů uvádí E. Fiala v roce 1891, v popisu nálezu z roku 1895 však přidává zastoupení denárů Vladislava I. (1109, 1110–1117, 1120–1125) typu Cach č. 550. V části nálezu popsane J. Smolíkem a E. Fialou nebyly zastoupeny denáry Soběslava I. Oldřicha.

Literatura: *Smolík 1881b*, s. 635; *Fiala 1891*, s. 117, pozn. 107–116; *Fiala 1895*, s. 185, č. 109; *Radoměrský 1955*, s. 27; *Nálezy II/1*, s. 43, č. 1590; *Cach 1972*, s. 70, č. 276; *Videman et al. 2022*, s. 69, č. III.2.

Vilémov (okr. Havlíčkův Brod) 1862 – po r. 1173

Popisy denárového nálezu z okolí Vilémova (okr. Havlíčkův Brod) z roku 1862?, ukrytého po roce 1173, se rozcházejí.⁵⁴ Podle nejstaršího z nich, publikovaného Josefem Smolíkem, byly ve vilémovském nálezu čítajícím okolo 300 exemplářů zastoupeny denáry Vladislava II. (1140–1172) typů Cach č. 596, 602, 607, 608, 609, 611, 612, 615, 617 a denáry Soběslava II. (1173–1179) typu Cach č. 619.⁵⁵ Podle popisů E. Fialy byl v nálezovém celku zastoupen rovněž jeden exemplář denáru Cach č. 562b.⁵⁶ F. Cach⁵⁷ ani J. Videman⁵⁸ zastoupení denárů typu Cach č. 562 v nálezu Vilémov 1862? neuvádějí.

Literatura: *Smolík 1881a*, s. 204, *Smolík 1881b*, s. 634; *Fiala 1891*, s. 102, pozn. 101; *Fiala 1895*, s. 194, č. 128; *Nálezy II/1*, s. 46, č. 1609; *Cach 1972*, s. 79, č. 330; *Videman et al. 2022*, s. 74, č. V.2.

Závěr

Vyhodnocení vrbenského pokladu z nálezového, typologického, ikonografického a epigrafického hlediska tedy potvrzují správnost přearažení denárů typu Cach č. 562 z období druhé doby vlády Vladislava I. (1120–1125) do období knížecí vlády Vladislava II. (1140–1158). Tomu odpovídají i výsledky atomové absorpční analýzy u 23 vybraných nálezových exemplářů, publikované B. Nechvátalem v roce 2010.⁵⁹ I přes jejich omezenou relevantnost danou malým počtem měřených exemplářů

⁵⁴ *Nálezy II/1*, s. 46, č. 1609.

⁵⁵ *Smolík 1881a*, s. 204.

⁵⁶ *Fiala 1891*, s. 102, pozn. 101; *Fiala 1895*, s. 362, č. 1585.

⁵⁷ *Cach 1972*, s. 79, č. 330.

⁵⁸ *Videman et al. 2022*, s. 74, č. 5:2.

⁵⁹ *Nechvátal 2010*, s. 459–461.

a absencí některých denárových typů zastoupených v nálezovém celku z Vrbna ukazují na postupné snižování obsahu stříbra v mincovním kovu v průběhu 30.–40. let 12. století.⁶⁰

Vyjádrění rámcové dobové ceny pokladu z Vrbna je problematické.⁶¹ Svým složením však neodpovídá „běžné“ hotovosti jedince, ale spíše menším samostatně uschovaným depozitům, shromažďovaným v průběhu více let či desetiletí, či naopak jednorázově nabyté vyšší sumě. Odpověď na otázku, jak a proč se tak zcela neobvykle velký soubor mincí ocitl v hrobě vedle nebožtíka, je však bohužel mimo rámec našich možností.

Prameny

- CDB III/4: Bystrický, J. (ed.) 2002: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/4 (1231–1240). Rejstříky. Olomouc.
 CDB IV/1: Šebánek, J. – Dušková, S. (eds.) 1962: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1 (1241–1253). Praha.
 RBM III: Emler, J. (ed.) 1890: Regesta diplomata nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. (1253–1310). Praha.

Literatura

- Anonym 1870: Zpráva o Museu král. Českého od 1. prosince 1869 až do konce února 1870. Časopis Musea království českého 44, s. 98–100.
 Anonym 1887: Münzfund in Senic, Bezirk Podebrad in Böhmen. Monatsblatt der numismatische Gesellschaft in Wien 52 (November), s. 218.
 Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.
 Fiala, E. 1887: Senitzer Fund. Wiener numismatische Zeitschrift XIX, s. 225–234.
 Fiala, E. 1888: Nálež Senický. Památky archeologické a místopisné XIX, s. 197–204.
 Fiala, E. 1891: Beschreibung Böhmischer Münzen und Medaillen. I. Band. Prag.
 Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.
 Fikrle, M. 2023: Rentgenfluorescenční analýzy mincí. In: Polanský, L.: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka I. 2. Denáry malého střížku (od poloviny 11. do počátku 13. století). Praha.
 Hásková, J. – Nechvátal, B. 1993: Mladohradištní pohřebiště ve Vrbně u Mělníka a hrob s depotem denárů. Archeologické rozhledy 45, s. 72–92.
 Hävernicks, W. 1982: Münzen als Grabbeigaben 750–1815. Hamburger Beiträge zur Numismatik 27/29, 1973/1975, s. 27–51.
 Chaura, K. 1922: Denáry Vladislava I. a Soběslava I. Věstník Numismatické společnosti česko-slovenské v Praze IV/1, s. 153.
 Chaura, K. 1934: Běšínovský poklad. Poznámky k nálezu „kouřimskému“. Numismatické zprávy 1, s. 7–14.

⁶⁰ K otázce poklesu podílu stříbra v mincovním kovu v průběhu 12. století na základě měření velkých mincovních souborů podrobněji viz Videman et al. 2022, 189–271 a Fikrle 2023, s. 47–70, tab. D.

⁶¹ K pokusům o rekonstrukci kupní síly denárů ve 12. století viz Mašek 2007, s. 101–106.

- Ječný, J. 1926: Nález denárů Vladislava I. a Vladislava II. u Neustupova (okr. Votice). Numismatický časopis československý 2, s. 129–130.
- Ječný, J. 1929: Kouřimský nález denárů z první polovice XII. století. Numismatický časopis československý 5, s. 52–56.
- Kašíčka, F. – Nechvátal, B. 1973: Ke stavebnímu vývoji románského kostela ve Vrbně u Mělníka. Památky a příroda, s. 176–186.
- Klápště, J. 1999: Příspěvek k archeologickému poznávání úlohy mince v přemyslovských Čechách. Archeologické rozhledy 51, s. 774–808.
- Lukas, J. 2022: Nález denárů z okolí Litoměřic ze 60. let 18. století. Numismatické listy 77, s. 17–32.
- Mašek, M. 2007: Kupní síla denárů malého střížku ve 12. století. Numismatický sborník 22, s. 101–106.
- Militký, J. 2023: Dva poklady mincí 12. století z oblasti horního toku řeky Úhlavy – Hodousice a Běhařov. In: Sýkorová, L. (red.): Dešenice 1272–2022. Sedmero zastavení v minulosti šumavského údolí. Dešenice, s. 9–23.
- Militký et al. 2006: Militký, J. – Polanský, L. – Štefan, I. – Varadzin, L. 2006: Nálezy mincí na raně až vrcholně středověkém pohřebišti u kostela Povýšení sv. Kříže ve Vrbně (okr. Mělník). Numismatický sborník 21, s. 209–213.
- Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí období denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, s. 5–73.
- Nechvátal, B. 2010: Atomová absorpční analýza denárového depotu z raně středověkého pohřebiště z Vrbna u Mělníka. Archeologia Historica 35, s. 451–461.
- Nohejlová-Prátová, E. 1940: Nález u sv. Jana na Prádle v Praze III. Numismatický časopis 15/1939, s. 83–84.
- Polanský, L. 2023: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka I. 2. Denáry malého střížku (od poloviny 11. do počátku 13. století). Praha.
- Polanský, L. – Mařík, J. 2023: Mince 10. a 11. století a závaží nalezené na Libici a v jeho zázemí. In: Mařík, J. – Polanský, L. – Štefan, I. (eds.): Jiří Sláma (1934–2020). Věda, láska, víra. Praha, s. 138–198.
- Radoměřský, P. 1952: Peníze Kosmova věku (1050–1125). Numismatický časopis 21, s. 7–138.
- Radoměřský, P. 1955a: Obol mrtvých u Slovanů v Čechách a na Moravě. Sborník Národního muzea v Praze, IX-A, 2.
- Radoměřský, P. 1955b: Románská Praha ve světle nálezů mincí. Nálezy přemyslovských denárů v Praze. Časopis Národního muzea, odd. věd společenských, 74, č. 1, s. 12–38.
- Radoměřský, P. 1960a: Stříbrný poklad z 12. století z Prahy – Štěpánské ulice. Numismatický sborník 6, s. 61–86.
- Radoměřský, P. 1960b: Numismatické nálezy z mladší doby hradištní na Levém Hradci a v okolí. Moravské numismatické zprávy 7, s. 12–22.
- Radoměřský, P. 1962: Poslední zpráva Josefa Smolika (Příspěvek k nálezům v Neustupově). Numismatický sborník 7, s. 119–124.
- Radoměřský, P. 1964: Nález přemyslovských denárů 12. století v Hodkově u Kutné Hory. Práce muzea v Kutné Hoře, sešit 3–4.
- Sklenář 2011: Pravěké a raně středověké nálezy v Čechách do roku 1870. Praha.
- Smolík, J. 1881a: Popsání a vyobrazení českých mincí. Památky archeologické a místopisné 11, s. 193–206.
- Smolík, J. 1881b: Zprávy a drobnosti. Domácí nálezy českých denárů. Památky archeologické a místopisné 11, s. 633–635.

- Sommer, J. 2005: Nové poznatky o stavebním vývoji kostela ve Vrbně u Mělníka. *Archaeologia historica* 30, s. 413–424.
- Suchodolski, S. 1984: Skarb monet i ozdób z X wieku oraz inne monety znalezione na cmentarzysku w Niemczy. *Wiadomości numizmatyczne* 28, s. 92–105.
- Suchodolski, S. 1997: Zasoby pieniężne „szarego człowieka“ w Polsce wczesnośredniowiecznej. In: *Człowiek w społeczeństwie średniowiecznym*. Warszawa, s. 151–158.
- Suchodolski, S. 1998: Początki obola zmarłych w Wielkopolsce. In: *Kraje słowiańskie w wiekach średnich. Profanum i sacrum*. Poznań, s. 266–307.
- Šmerda, J. 1996: *Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století*. Brno. Štefan, I. – Varadzin, L. 2005: Archeologický výzkum románského kostela Povýšení sv. Kříže u Mělníka po povodni roku 2002. *Archaeologia Historica* 30, s. 403–412.
- Šůla, J. 1967: Denárový náález v Libotově a jeho význam. *Numismatické listy* 22, s. 1–4.
- Váňa, Z. 1956: recenze práce P. Radoměrského, *Obol mrtvých u Slovanů v Čechách a na Moravě*. *Památky archeologické* 47, s. 369–373.
- Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. – 12. století. Kroměříž.
- Videman et al. 2020: Videman, J. – Bárta, P. – Mašek, M. – Richtera, L. – Vrána, D. – Březina, M. 2022: Česká mince románského období. Náález denárů z 11. a 12. století z Nespek – depot II. Praha.
- Voigt, A. 1771: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung. Erster Band. Prag.
- Warnke, Ch. 1964: Zur Problematik des thesaurierten Geldes im frühen Mittelalter, *Studien zur europäischen Vor- und Frühgeschichte*. Neumünster, s. 302–310.

Summary:

A Hoard of 12th Century Deniers Found in Vrbno (Mělník District) in 1966

An assemblage of 136 deniers and coin fragments, which was discovered in 1966 and is currently kept as a whole in the collections of the National Museum, had been buried at the end of the reign of Duke Vladislav II (1140–1172), i.e., prior to 1158. It comprises denier types struck by Vladislav I during the years 1120–1125, the majority of the types minted by Soběslav I Oldřich (1125–1140), and denier types issued during the ducal reign of Vladislav II.

The deniers of Vladislav II of the Cach no. 598 type, struck shortly before his coronation as the King of Bohemia in 1158, represent the latest specimens in the hoard. The most prevalent in the Vrbno Hoard are the coins of the Cach no. 562 type (82 specimens, i.e., 60.3% of the find), which are considered generally to be issues of Vladislav I in common reference literature. However, the attribution of these coins, along with the Cach nos. 554–561 types, to this issuer has been a subject of debate for many years. P. Radoměský (*Radoměský* 1952, *Radoměský* 1960) also cast doubt on the dating of some of these issues to the end of the second reign of Vladislav I (1120–1125) or to the beginning of the ducal reign of Vladislav II (1140–1158).

Only the authors of the description and analysis of the Nespeky II Hoard 2011 unambiguously disputed the attribution of the deniers of the Cach nos. 554–562 types and re-dated them between the earliest issues of the period of the ducal reign of Vladislav II (*Videman et al.* 2022).

The find discovered in 1966 in Vrbno near Mělník does not provide a definitive answer regarding the date of striking of the deniers of the Cach nos. 554–562 types; however, in comparison with the type composition of other hoards buried shortly before

1158 (Litoměřice c. 1860s) or soon after (Neustupov 1914; Libotov 1941), it confirms the correctness of the classification of deniers of the Cach no. 562 type among the issues from the period of ducal reign of Vladislav II (1140–1158).

PhDr. Jiří Lukas
Národní muzeum, numismatické oddělení
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
Brdičkova 1919, 155 00 Praha 5
jlukas@volny.cz

PhDr. Luboš Polanský, Ph.D.
Národní muzeum, numismatické oddělení
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
lubos.polansky@nm.cz